ЭГЭШЬЕ ГЕКТАР ТАРЯА САҺАНДА ДАРУУЛХАГҮЙ

...ябриин 5-да республикын колхоз, совхозуудта 17700 гектар тарьян хадагдаагүй, 15775 гектар ...ян баал болоод хэбтэнэ. Илангаяа Зэдын, Хяагтын аймагуудай ажахынууд гэдэргэнь татана

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...С-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 239 (9993) | 1962 оной октябриин 9, вторник | Сэн 2 мүнгэн

1962 оной октябриин 8-най мэдээгээр республикамнай гүрэндөө 1.147.808 центнер гэхэ гү, али 7.173.800 пүүд таряа тушааба. Тиигэжэ гүрэндэ 7,5 миллион пүүд таряа худалдаха гэһэн социалис уялгаяа республикамнай 95,6 процент дүүргэбэ.

Гүрэндэ таряа худалдаха уялгаяа эдэ үдэрнүүдтэ сүм дүүргэхын түлөө тэмсэе!

...Кабанскын нютагай үйлэдбэриин управлениин харьяата ...ынууд гүрэндөө 1.168. 675 пүүд таряа худалдажа, эхэ орон... нёдондомойхиһоо 2,4 дахин ехэ таряа тушаагаа.

...ОНОЙ ОРОЛДОЛГЫН АША

Б. СЕМЕНОВ,
КПСС-эй обкомой Кабанскын нютагай үйлэдбэриин управлениин дэргэдэхи парторг

...Октябриин алдарта һайн-...далда дэлгэрһэн социа-...ндэ оролсон, манай ню-...үйлэдбэриин управлениин ...аймагуудай колхоз, сов-...тэй шангаар хүдэлжэ, ...бэшэ амжалта туйлаба. ...5-най мэдээгээр ажахы-...оронойнгоо амбаарта ...988 центнер гэхэ гү, али ... пүүд таряа оруулжа, ...алис уялгаяа үлүүлэн

...уялгые дүүргэхэ хэрэг-...ай аймагай тарьяашад ...таа оруулаа. Энэ айма-..., совхозууд 63.763 цент-... гүрэндэ худалдаа, мүн ...аймагай тарьяашад гүрэ-...та 58.200 центнер та-...калиин аймагай колхо-...20 мянган центнер, Түн-...гай ажахынууд — 45 ...тнер шэлэмэл таряа бэ-...нктда тушааһан байна. ...ЦК-гай мартын Плену-...бэринүүдые бэелүүлэн, ...һээ хойшо колхоз, сов-...ангай талмайн хубаа-...ор тааруулан табижа, ...ногоо, обёос гэхэ мэтэ ...ай ургамалнуудые эрид ...р бага болгоод, орон-...о болон бобово ургамал-...гые урда урдынхиһаа ...жэлдэ гансахан горох ...ктарта таригдаа юм. Эн-...үшынхеэ 427 гектарта ...обы таригдаһан байна.

...ажахынуудта хабарай та-...ы хүдэлмэри агротехни-... шанартайгаар, богони ...үргэгдээ. **Ороохото урга-... түлэб хэрэзэһэлүүлэн, ...уртайгаар, эрхим шанар-... ехэнхидээ дээшэлүү-...оор таригдаа.** Эдэ бү-... олонхи колхоз, совхо-...лан дээрэһээ муу бэшэ ...ба. Жэшээнь, Прибайка-...й «Путь к коммунизму» ...унист Н. С. Воротни-...бэрилдэг бригадынхид ...ангай гектар бүриһөө ...р шэниисэ хуряагаа. ...Кабанскын, Баргажанай ..., Түнхэнэй аймагай ...колхозой зарим трактор-...ай бригадануудта ба-...ан ургаса абтаһан бай-...

...ижа, һайнаар ургуулха ...һан түрүүшымнай ам-...ые баясуулна. Энэ урга-...р тарижа, оролдосо-...фалһан ажахынуудта ...абтаа. **Кабанскын совхо-... отделениинхид 242 ... тарьяд, тэндэһээ ... ороohо, 4.356 цент-... хуряагаа гэхэ гү, али ...18,8 центнер тарьяа со-...тнер һолоомо абаһан ...отделениин коммунист** ...ковай хүтэлбэрилдэг

бригада 123 га газарай гектар бүриһөө 23,1 центнер горохой ороохо хуряагаа гэхэ гү, али гектарай 30,2 центнер тэжээлэй единицэ суглуулаа. Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозой Ахалигай отделениинхид 80 гектар дээрэһээ га бүриин 20 центнер горохой ороohо, мүн тэды шэнээн һолоомо хуряажа шадаа.

Тарьяа хуряалгын эхилхэһээ урда колхоз, совхозуудта партийна болон механизаторнуудай суглаанууд үнгэргэгдэжэ, тэндэ ургаса хуряалгын хүдэлмэриие һайнаар дүүргэхэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдаад, социалис уялга абтажа, зүбшэн хэлсэгдээ. Совхозуудай дирекци, колхозуудай правлени, партийна комитедүүд механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөнэй дүрим баталжа, тэндээ хүнүүдые бодотоор урмашуулха түлөөһэнэй гурим тодорхойлоо юм.

Хуряалгын хүдэлмэриие эмхитэйгээр үнгэргэхын тула, ажахынуудта «Темижбегэй» механизаторнуудай дүй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлэгдээ. Илангаяа ороohото ургамалнуудые амяарлан хадаха, хуряаха, комбайн, жатканuудые түргэн ябуулжа, бүлэг бүлэгөөрнь хүдэлгэхэ гэхэ мэтэ ажалай түрүү онол арганууд үргэнөөр хэрэглэгдээ. Бүхы тарьяагаа богони болзорто хадажа дүүргэхын тулада, нилээд олон комбайн ургаса хадажа, баал болгохоор тааруулан түхеэрэгдээ һэн.

Хуряалгын халуун хүдэлмэриин үедэ «Тарьяашан нэрээ хүндэлэгты» гэһэн Социалис Ажалай Герой, Украинын мэдээжэ колхозница Надежда Григорьевна Загладын бэшэг газетэдэ толилогдожо, зоной дунда ехэхэн һонирхолтой хөөрэлдөө эмхидхэһэн байна. Энэ бэшэгые бригаданuудта, полевой станууд дээрэ уншагдажа, олохон хүнэй хабаадалгатай суглаанда зүбшэн хэлсэгдээ. Тиигэжэ нилээд олон хүн ниитын ажалда хэр зэргэ оролдосотойгоор, үнэн зүрхэнһөө хүдэлнэбибди гэжэ бэеэ шүүмжэлэн хаража үзэхэ баатай болоо бшуу. Энээнэй ашаар зоной ажалай эдэбхи үүсхэл нилээд дээшэлжэ, хуряалгын хүдэлмэриие урагшатайгаар ябуулхадамнай туһалаа гэхэдэ алдуу болохогүй.

Механизатор, тарьяашадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ гайхамшагта түрүүшүүл, хуряалгын бодото мастернууд шалгаран гараа. **Шергинэй совхозой комбайнернууд коммунистнар И. М. Красиков, И. В. Корсанов гэгшэд үдэртөө 25—30 гектар, харин заримдаа 35—37 гектар тарьяа унагаажа, богонихон болзор соо тус тустаа 300 га ургаса хуряагаад, 3000-3000 центнер тарьяа сохижо абаа. Оймороой совхозой бэрхэ комбайнернууд аха дүүнэр Александр, Георгий Димовтэн тус тустаа 500 га тарьяа хуряагаа. Түнхэнэйнгээ аймаг дотор суурхаһан комбайнер Я. А. Сороковиков «Сибиряк» колхозой тарьялан дээрэ хүдэлжэ, 300 гектар ургаса хуряагаад, 4500 центнер тарьяа сохёо. Эндэхи Саяанай совхозой комбайнер Д. Л. Эрдынеев, Кабанскын совхозой түрүү механизатор А. П. Бяков болон бусад бүтээсэ ехэтэй ажалай жэшээ харуулаа. Баргажанай аймагта үнинэй механизаторнууд: Социалис Ажалай Геройнор Ц. Б. Бубеев, Ч. Б. Бадмаев, нёдондо аймаг дотороо «Хуряалгын чемпион» нэрэ зэргэдэ хүртэһэн П. Г. Бурцев болон бусадые магтамаар. Татауровай училищиин багша А. Ф. Саган гэгшэ хуряалгын үедэ комбайнераар хүдэлжэ, 581 га тарьяа хуряагаад, Прибайкалиингаа аймаг дотор түрүү һуури эзэлээ.**

Тэрэшэлэн «талын корабль» жолоододог түрүүшүүлһээ дутуугүйгөөр хүдэлһэн трактористнаршье олон. Оймороой совхозой үнинэй механизатор Д. И. Голоушкин курортдо түлөөһэгүйгөөр амарха путёвко абахал ёһоороо абаа.

Эдэ олон механизаторнууд гансашье олзын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлөө бэшэ, харин эдэмнай тарьяашан нэрээ хүндэлэн, дээрэ үргэжэ, ургуулһан тарьяагаа гээлтэгүйгөөр абахын түлөө эзэн ёһоор оролдон ажаллаа ха юм. Үдэр һүнигүй тарьяа комбайнһаа зөөхэ, тэрэниие гүрэндэ тушааха хүдэлмэридэ автомашинын жолоошод баһал үргэһэ нойроо, амарха амаралтаяа мартажа хүдэлөө.

Тиибэшье тарьяа хуряаха, гүрэндэ худалдаха хүдэлмэри хаа хаанагүй эмхитэй һайнаар үнгэргэгдөө гэхын аргагүй. Зарим ажахынууд үни удаан нобшорһон байна. Зарим газарта түрүү онол арга хэрэглэхэ гэхэдэ гэдэргэ таталдажа, нилээд ехэ тарьяагаа муугаар хуряагаад, гээлтэ хоролтодо оруулһан ушар бии. Түнхэнэй аймагай хэдэн колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө «ажахын талые хараабди» гээд тарьяа тушаалгые удааруулаа. Эдэ бүхы дутагдалнуудые усадхахын тула управлениин хүдэлмэрилэгшэд, партиин райкомууд болон аймгүйсэдкомууд яһала оролдолго гаргаа.

Мүнөө ажахынууд тарьялан дээрэхи бүхы хүдэлмэреэ түргэн дүүргэжэ, үрэһэ хүрэнгөө хүсэд хааха, һолоомо суглуулан һүрилжэ абаха, намарай паар хахалха түсэбөө дүүргэхын түлөө оролдожо байна. Эдэ ойрын үдэрнүүдтэ хаа хаанагүй «Ургасын үдэр» үнгэргэгдэжэ, тэндэ түрүү механизаторнуудаа хүндэтэй халуунаар дэбжүүлжэ, хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгожо, үнэтэ бэлэг, шан барюулха байнабди.

...НАЙ ХАНИ БАРИСААН БАТА БЭХИ

... Демократическа Рес-...ублик байгуулагдаһаар 13 жэ-... дашарамдуулан, нүхэд ..., Л. И. Брежнев ГДР-эй ...шэд нүхэд Вальтер Уль-... Гротевольдо, Иоганнес ...Эрих Корренсдэ амар-...телеграмма эльгээгээ.

... соонь иигэжэ хэлэг-... дайшалхы манлайн— ...нэгэдэмэл социалис пар-... Вальтер Ульбрихт ту-...нтральна Комитедэйнь ... ГДР-эй ажалшад орёо ... байдалда өөрынгөө ...гериие бэхижүүлгэдэ, ...хөгжөөлгэдэ, наука болон ... хүгжөөлгэдэ горьтой ...ааа.

...енинизмын, пролетар-...национализмын агуу ехэ ... үндэһалдэг хоёр оро-... аха дүүгэй харилсаа холбоон саашадаа бэхижээ гэжэ совет хүнүүд Германиин Демократическа Республикын алдарта ойн үдэр гүнзэгы ехээр һаналаа ханан тэмдэглэнэ. Хоёр оронуудай хоорондохи хани барисаан тэдэнэй национальна шухала аша туһада тааралдана, социализмын хүсэн түгэс лагериие бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһална, мүн Европодо эб найрамдал эршалан хамгаалха шухалын шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно.

Олониитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха тухай ленинскэ гол ёһые шууд сэхээр хамгаалхадаа, ГДР хадаа Баруун Германиин милитаризм болон үһөө мэеэгээ абахые эрмэлзэгшэдтэ эсэргүүсэн, Германитай эбэй договор баталхын, тэрэнэй үндэһөөр Баруун Берлиндэхи байдал гуримшуулхын түлөө бусад социалис оронуудтай хамта эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэнэ гэжэ телеграмма соогоо хэлэгдэнэ. Республикын хилэнүүдые найдамтайгаар хамгаалхын тулада үнгэрэгшэ жэлэй августда ГДР-эй правительствын абаһан хэмжээнүүд энэ тэмсэлдэ горьтой туһа нэмэри болоо үгөө.

Советскэ Союз дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые усадхахаар ГДР шэнги хүсэд шиидэнги байна. Энээниие хэхыемнай империалистнуудай ямаршье заналтанууд бидэндэ һаад ушаруулжа шадахагүй гээд телеграмма соо онсолон тэмдэглэгдэнэ.

***

Гайхамшагта үдэртэй дашарамдуулан СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко ГДР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр Лотар Больцдо амаршалгын телеграмма эльгээгээ.

Амжалтаяа улам арьбажуулхын түлөө

КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй түүхэтэ тогтоол дотор табигдаһан эрилтэнүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ зорилготойгоор манай колхозой гэшүүд тарьялантаа һайнаар элдүүрилжэ ашаглан, ороohото болон шэмэтэ тэжээлэй ургамалнуудые ехээр тарижа, үндэр баян ургаса хуряаха гэжэ шиидээ һэн.

Энэ зорилгоёо эрхимээр гүйсэдхэхын тулада нэн түрүүлэн тарилгын талмайн хубааралгые эрид хубилгаха гэжэ хэлсээд, ороohото ургамалнуудай хэмжээе урда жэлэйхиһээ 400 гектараар үргэдхэһэн байнабди. Тиихэдэ шэниисэ 190 гектараар, ешмээн 445 гектараар ехэ болгогдоо. Обёос, яарса болон зелёнкын хэмжээе һураггүй доошонь оруулаа һэмди. 78 гектар горох, 5 гектар тэжээлэй бобы түрүүшынхеэ таригдаа. Тэрэшэлэн кукурузын поли 90 гектараар үргэдхэгдөө.

Энэ хэмжээ хараалхынгаа хажуугаар колхозой тракторно-тарьян ажалай гурбан бригада тарилгын хүдэлмэриин эхилхын урда тээхэнэ ажахын тоосоондо оруулагдаһан юм. Иигэжэ эмхидхэлэй хүдэлмэри хэһэнэй ашаар хабарайшье тарилга эмхитэйгээр, шанар һайнтайгаар, агротехническэ богонихон болзор соо дүүргэгдэһэн байгаа. Артелиимнай механизаторнуудай шэн габьяата ажал аша үрэеэ харуулаа, үндэр баян ургаса хуряажа абаха арга олгоо.

Байгша ондо колхозоймнай тарьян үргэлжэдөө һайнаар ургажа, тэрэнээ хаһа саг соонь, үрилтэ гээлтэгүйгөөр хуряажа абаха гэһэн дайшалхы зорилго тарьяашадай үмэнэ табигдаа гээшэ. Тиигээдшье тэрэмнай саг соогоо бэелүүлэгдээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. 3000 шахуу гектар тарьян октябриин эхеэр сүм хуряагдажа, сохигдожо абтаад байна. Дунда зэргээр гектар бүриһөө 11—12 центнер ороohон абтаа, тиихэдэ ешмээнэй хорёод центнер гараа. Хуряалгын техникэ зүбөөр ашаглажа, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгөөбди.

Ажахымнай механизаторнууд бүгэдөөрэн габшагайгаар ажаллаа, баян ургасаяа хурга хухадгүй хуряажа абаха гэжэ оролдоо. Эдэнэй дундаһаа үлүүсэ шалгарһаншье нүхэд олон. Жэшээнь, «С-6» комбайнай комбайнер Георгий Александрович Шляхов тракторист Анатолий Матвеев хоёр хуряалгын үедэ 480 гектар тарьяа хадажа сохёо. Эды шэнээн талмайе «СК-3» комбайнаар механизатор Василий Иванович Иванов хуряаһан байна. Бэрхэ механизаторнуудай нэрэ алдарые олоор дурдажа болоно. Илангаяа нэгэдэхи отделениин механизаторнууд онсо шалгараа. Эдэнэр колхоз соогоо эгээл түрүүлэн хуряалгаяа дүүргээ.

Хуряалгын хүдэлмэриин хажуугаар гүрэндэ тарьяа тушаалган мүн лэ эршэмтэйгээр ябуулагдаа. Түсэбэй ёһоор 3400 центнер ороohо тарьяа гүрэндэ худалдаха, 2400 центнер зээлеэр абаһанаа бусааха зэргэтэй байгаабди. Тэдэ даалгабаряа сентябриин 18-да сүм гүйсэдхөө һэмди. Тарьяа тушаалгаяа тэрээгээр хизаарлангүй, харин саашань үргэлжэлүүлээбди. Түсэбһөө гадуур 1900 шахуу центнер һайн шанартай ороohон гүрэнэй амбаарта хадагалагдаба.

Тарьяа хуряалга, тушаалгаяа саг соонь дүүргэжэ шадаһан манай колхозой тарьяашад эгээ мүнөө полевой станууд, складууд дээгүүр дүүрэн адхагдаһан ороohоёо сэбэрлэжэ, ерэхэ жэлэй тарилгада зорюулжа, хүрэнгэдэ хаажа байна. Даб дээрэ 6200 гаран центнер һайса хатаһан, сэбэр болоһон үрэһэн амбаар, складуудта оруулагданхай. Хүрэнгэдэ хэрэгтэй үрэһэ хаажа һаяар дүүргэхэбди.

Хуряалгын забһарта намарай паар хахалжа байһанаа, харин мүнөө энэ шухала хүдэлмэри бүри шангадхагдаа. Газарай хүрэтэр паар хахалалгаяа заашье һуладхахагүй жэшээтэй. Һүүлэй мэдээнэй ёһоор, колхоздомнай 600 гаран гектар намарай паар хахалагдаад байна. Тиихэдэ тарьяанайнгаа газарые һолоомонһоонь сэбэрлэхэ гээшэ баһал шухала хэрэг. Һолоомо суглуулганда хэрэгтэй тоото тракторнууд табигданхай, 2000 гаран гектар газар сэбэр болонхой.

Намарай сагта хэгдэдэг гол шухала хүдэлмэри яһала эмхитэй гуримтайгаар, хаһа саг соогоошье дүүргэгдээ гэжэ тоолоходо болохо.

КПСС-эй XXII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын хойноһоо тэмсэжэ байһан манай колхознигууд долоон жэлэй дүрбэдэхи жэлые амжалтатайгаар үдэшэхэ, табадахи жэлые бата бэхи үндэһэ һууритайгаар угтаха гэһэн һанал бодолтойгоор, эдэбхи үүсхэлтэйгээр шармайн хүдэлнэд. Туйлаһан зарим тэды амжалтануудаа үшөө ехээр арьбажуулжа, Агууехэ Октябриин 45-дахи ойе баяр баясхалантайгаар угтахамнай дамжаггүй.

Д. Баданов,
Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Республикын колхоз, совхозуудта тарьяа хуряалга, хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдалга, үрэһэ хүрэнгэ хаалга болон намарай паар хахалалгын ябаса тухай

1962 оной октябриин 5-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд, управленинүүд	Тарьяа хуряалга бүхыдөө	Гүрэндэ худалдалга: Ороohо тарьяа	Гүрэндэ худалдалга: Овощ	Гүрэндэ худалдалга: Хартаабха	Үрэһэ хүрэнгэ хаалга: Ороohо тарьяа	Үрэһэ хүрэнгэ хаалга: Хартаабха	Намарай паар хахалалга
Баргажанай	99.4	130	42	125	46	73	32
Кабанскын	99	98	16	19	77	78	4
Прибайкалиин	100	103	32	54	67	54	41
Түнхэнэй	99	86	29	141	65	91	51
КАБАНСКЫН УПРАВЛЕНИ	99,2	104	23	67	62	78	41
Бэшүүрэй	95	97	29	42	74	40	24
Зэдын	87	54	48	121	47	20	42
Захааминай	92	44	76	58	16	19	21
Хяагтын	90	105	14	70	59	46	17
ХЯАГТЫН УПРАВЛЕНИ	91	84	29	61	56	38	26
Яруунын	99,2	89	—	6	64	16	16
Хориин	99,7	165	73	—	66	18	25
ХОРИИН УПРАВЛЕНИ	99,5	121	73	60	65	17	20
Загарайн	99	134	52	220	92	31	30
Мухар-Шэбэрэй	97	146	12	57	85	53	26
Сэлэнгын	97	160	91	76	59	28	29
Тарбагатайн	96	149	35	66	48	59	30
УЛААН-ҮДЫН УПРАВЛЕНИ	98	152	70	97	72	48	28

КУКУРУЗЫН ҮРЭҺЭН АБТАА

Суулгын суута кукурузашан Николай Михайлович Кондратюковой звено энэ жэлдэ 248 гектар дээрэһээ 11289 тонно силос даража абаа гэхэ гү, али гектарай 465 центнер ногоон тэжээл абанхай. Кукурузань бүхыдөө тоопой буурсагтай байгаа.

Гадна энэ звено 4 гектарта «Чишенская», «Воронежская-76» сортын үрэһэ тарижа, тэдэнһээн 100 центнер хүсэд эдеэшэһэн буурсаг хуряажа абаа. Зураг дээрэ: **Н. Кондратюков** үрэһэндэ абаһан буурсагуудаа хатаажа байна. **С. Балдуевай** фото.

Агуусхэ Октябриин 45 жэлэй алдарта ойе угтуулан

ТҮРҮҮШЫНГЭЭ АМЖАЛТААР ҺАНААГАА АМАРХАГҮЙБДИ

1962 оной хүдөө ажахын жэлэй гурбан квартал барагдаба. Үнгэрэгшэ юһэ һарын туршада хэгдэһэн хүдэлмэриин дүн согсологдоо. КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй тогтоолоор, партиин ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалгаар зоригжоһон манай таряашад, малшад хүдөө ажахын продукт улам ехээр абадаг болохын тула нилээд эршэ, дэлисэтэйгээр ажаллаа гэжэ тэмдэглэмээр байна.

Хабарай тарилга хаһа саг соо, һайн шанартайгаар дүүргэгдээд, сабшалан һайжаруулха талааршье яһала ехэхэн хүдэлмэри хэгдээ һэн. Тиигээдшье сабшалан, таряаламнай һайнаар ургажа, үбһэ ногооной, талха таряанай баян ургаса абаха арга нүхэсэл олгогдоо. Мүнөө жэлдэ һая наашын абтаагүй үбһэн сабшагдажа сомогдоо. Манай совхозой гурбан отделени хамтадаа 46 мянга шахуу центнер эрхим шанартай үбһэ харяажа абаабди. Түсэбнай 37000 центнер байгаа һэн.

Нэгэдэхи отделениин 20 хүнһөө бүридэһэн, КПСС-эй гэшүүн нүхэр Нанзат Доржиевай хүтэлдэг звено үбһэ харяалгын үедэ дүрбэ мянган центнер үбһэ сабшажа абаа. Тиихэдэнь арбан хүнтэй Александр Цыденовэй даадаг оньһожоруулагдамал звено мүн 4000 центнер үбһэ соможо, совхоздоо тушаагаа. Хоёрдохи отделениин нүхэр Очиржаповай бригада һайнаар хүдэлжэ гараа. Тус бригадынхид 6000 гаран центнер үбһэ хуряаһан байха юм. Үбһэшэдэй габшагай ажалай ашаар хамаг сабшаламнай сүм сабшагдажа сомогдоо. Ерэхэ үбэлдөө ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэгдээ гээшэ.

Урда урдынхиһаа һураггүй һайнаар ургаһан орооһо таряан хаһа саг соогоо хуряагдажа, сохигдожо дүүрэә. Совхозоймнай механизаторнууд машина, техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, хуряалгын үедэ шангахан хүдэлбэ. 1300 центнер орооһо таряа гүрэндэ тушаахын орондо 2009 центнер тушаагдаба. Тиихэдэ хойто жэлдэ таригдаха хүрэнгэдэ гэжэ 6000 шахуу центнер үрэһэн амбаарта хаагдаад байна. Орооһо сэбэрлэхэ, хадагалха хүдэлмэри үргэлжэлһөөр.

Мал ажалай продуктнуудые абаха, гүрэндэ тушааха талааршье түрүүшын амжалтанууд туйлагдаа. Совхознай үнгэрһэн гурбан квартал соо 1526 центнер мяха гүрэндэ тушааха ёһотой аад, 1630 центнертэ хүргэһэн байна. Тиихэдэ һү тушаалган мүн лэ үлүүлэн дүүргэгдэбэ. Гүрэндэ тушааха 9 һарымнай түсэб 5216 центнер байһан юм. Түсэбһөө гадуур 156 центнер һүн гүрэндэ үгтөө.

Хэды буруулган сагай болобошье, хүхэ ногооной хагдарбашье һаань, һаамхай үнеэдээ зүбөөр адуулжа, талха таряанай зүйлөөр, шэмэтэ тэжээлээр эдеэлүүлһэнэй ашаар сентябрь соо һү һаалга доошоо зааханшье ороогүй. Дунда зэргээр совхозой үнеэн бүриһөө 216 литр һүн һаагдаба. Һаалишан нүхэд Базаржапова, Аюева болон бусад бүришье ехээр һү һааһан байна.

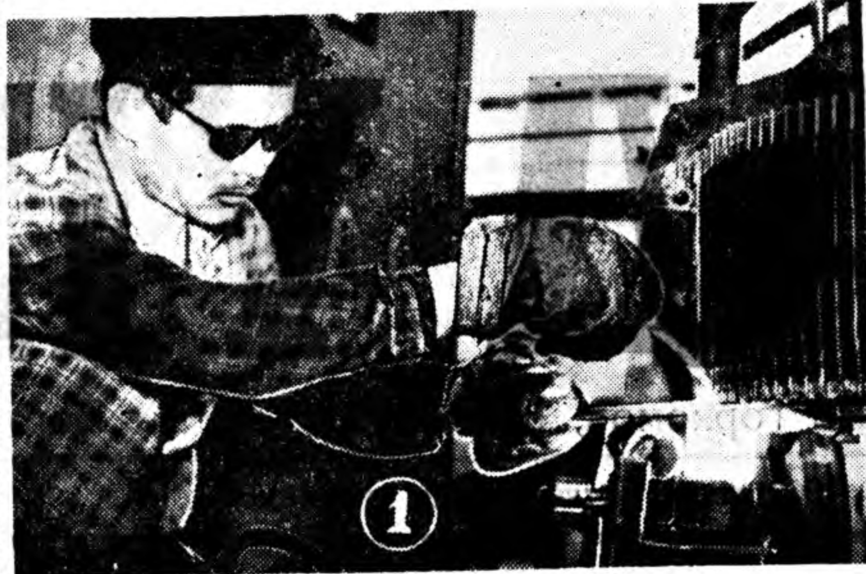
Мяха, һү гүрэндэ тушааха жэлэй түсэб дүүргэхын тула эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулжа, хэмжээ ябуулгануудые хараалжа байнабди. Һаяхан парткомой заседани дээрэ 1-дэхи отделениин һаалиин гүүртын хүдэлмэри зүбшэн хэлсэгдээ. Энэ гүүртэдэ бии байгаа дутагдалнуудые зайсуулхын тула тодорхой хэмжээн хараалагдаба.

Үбһэ, таряа хуряалгын хүдэлмэреэ түргэн шуурхай, хаһа саг соонь үнгэргэжэ, совхозойнгоо гол хүсэ малай үбэлжэлгын бэлэдхэлдэ хабаадуулха аргатай болообди. Малайнгаа байра байдал, хорёо хүһамаг саг соонь гүйсэд бэлэн болгожо, адууһа малаа үбэлэйнь дулаан байрада эртээр оруулха, тэдэнээ тобир тарганаар, гээлтэ хоролтогүйгөөр ондо оруулха зорилго манай совхозой ажалшадай үмэнэ табигдаад байна.

Совхозоймнай таряашад, малшад үнгэрһэн үедэ габшагай шангаар ажаллажа, хүдэлмэридөө, сэхынь хэлэхэдэ, түрүүшынгээ яһала һайн амжалта туйлаба. Саашадаашье бүри эрхим үрэ дүн туйлаха зорилго табинхай. Агуусхэ Октябриин 45-дахи жэлэй ойе ашагүй горьтойхон бэлэгтэйгээр угтаха гэжэ эрид шууд шиидэнхэй. Тиигээдшье манай совхозойхид түрүүшынгээ амжалтаар дашуурхагүйнь лаб бата.

И. МОДОРОВ,
«Эрхирэгэй» совхозой парткомой секретарь.

Ажалаа оньһожоруулһанай ашаар

Улаан-Үдын «Электромашина» заводой хүдэлмэришэд Агуусхэ Октябриин 45 жэлэй ойе ажалай амжалтаар угтаха гэжэ зоригжонхой. Эндэхи цех, бригадануудай хоорондо социалис мүрысөөн бүри эршэмтэйгээр дэлгэрнэ.

Электромеханическа цех соогоо роторнуудые гагнадаг нүхэр И. А. Яковлевай хүтэлбэрилдэг коммунис ажалай бригадынхид түрүү зэргэдэ ябана. А-101-8 электродвигательнүүдэй роторнуудые гагнадаг энэ бригада ажалайнгаа бүтээсые нилээд ехээр дээшэлүүлжэ шадаа. Октябриин һайндэрые ажалай бэлэгтэйгээр угтаха гэһэн түрүүшүүл уралан нарижуулгын хэдэн дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлбэ.

Бригадир Иннокентий Алимпиевич Яковлев роторнуудые электрын хүсөөр гагнаха түхеэрэлгэ зохёожо, үйлэдбэридэ хэрэглэһэн юм. Хэрбээ урдань нэгэ иимэ деталь гагнахын тула 6 час хэрэглэгдэдэг байгаа һаа, мүнөө энэ ажал 3 часай турша соо бүтээгдэдэг болоо. Антонина Федоровна Наливко гэгшын хүтэлбэрилдэг бригада мүн лэ бүтээсэ ехэтэй ажалаараа суурхана. Нүхэр Наливко тус заводто табан жэлэй турша соо ажаллаха зуураа, дүй дүршэлөө бригадынгаа олохон гэшүүдтэ дамжуулан үгэнэ, ажалдаа шэнэ ёһоор хандахаар тэдэниие хүмүүжүүлнэ. Даабаряа эрхим шанартайгаар үлүүлэн дүүргэдэг, коммунизм байгуулагшын ёһо гуримые ажаһуудалдаа бэелүүлжэ эхилһэн тус бригадада һаяхан коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ соло олгогдоо. Бригадын гэшүүд энэ алдар солоёо бодото ажал хэрэгээрээ харюулха байһанаа мэдүүлбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай бригадые даагша А. Ф. Наливко (2), уралан нарижуулагша И. А. Яковлев (1) гэгшэд ажаллана.

Л. Хайдуровай фото.

170 центнер свёкло

БЭШҮҮР. Байгша ондо «Рассвет» колхозой гэшүүд саахарай свёклын баян ургаса ургуулба. Свёклошодой даадаг полинууд дээрэһээ гектар бүриин дунда зэргээр 130—140 центнер свёкло хуряагдана.

Тиихэдэ Мухар гэжэ газарта аха дүүнэр Иван, Тимофей Кузнецовтэн баян ургаса ургуулжа, га бүриһөө 160—170 центнер саахарай свёкло хуряаба. Иимэ ургаса абахын тула эндэхи свёклошод газараа һайнаар элдүүрилжэ, үһалжа тарилга хэдэг. Зунай үедэ ургасань саг соогоо харуүһалагдана.

Г. Аширов,
хүдөө бэшэгшэ.

СЭДЬХЭЛЭЙ СЭБЭР—БАЯР, АЖАЛАЙ ҮРЭ—АЛДАР

Хүдэлмэришэдэй үгэ

Үдын забһарлалгын үедэ шэрэм шудхалгын цехэй улаан булан тээшэ хүдэлмэришэд олооро субажа эхилбэ. Шудхалаашан, токарь, хэбшэн, слесарь гэхэ мэтын мэргэжэлтэй хүнүүд эндэ ерэжэл ерэжэл байба.

Эдэнэр Житомирско областиин «Первое Мая» колхозой звеное даагша Социалис Ажалай Герой Н. Г. Загладын бэшэг зүбшэн хэлсэхэеэ сугларaa һэн. Эдэнэй олонхинь дурсагдаһан бэшэг уншажа, удхатайнь танилсаһан байгаа. Гэбэшье хүдэлмэришэн зоной сэдьхэл хүдэлгэһэн, дүршэл ехэтэй звеньевойн нэрэ соло, һэшхэл тухай сэхэ табиһан бэшэгыень бүгэдөөрэн зүбшэн хэлеэхэ гэжэ шиидээ һэн.

Шэрэм шудхалгын цех заводой түрүү цехүүдэй нэгэн гэлсүүлдэг, тиигэбэшье ажал хүдэлмэри тухайдаа, гурим журам сахиха, бэе бэедээ нүхэдэй ёһоор туһалалсаха тухай хэлсэхээр болоо гэжэ хүдэлмэришэд мэдэрһэн байна.

Суглаан дээрэ үгэ хэлэгшэд коллективэйнгээ, ганса нэгэн гэшүүдэйнгээ ажал, байдал тухай, хоорондын харилсаан тухай һанаата болоһоноо элирхэйлээ һэн. Цехэй начальнигай орлогшо Рандал Тинатович Рабданов нэн түрүүн үгэ абаба. Нүхэр Н. Г. Загладын бэшэг гансал хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ хабаатай бэшэ, харин бүхы совет арадта зорюулагдаһан хандалга болоно гэхэ зуураа, хүдэлмэришэдэй байдал тухай хөөрэжэ үгөө.

— Манай цехэй коллектив эбтэй этэй юм. Олонхи хүдэлмэришэднай ниитын хэрэгэй түлөө үнэн зүрхэнһөө һанаагаа зободог, һэшхэлээрээ хүдэлдэг,—гэжэ нүхэр Рабданов хэлэбэ. Иимэ нүхэдэй тоодо хүдэлмэришэд Габрусевич, Томская, Рогатин болон бусадай нэрэнүүдые дурдалсаа. Эдэ түрүүшүүл коммунис ажалай ударник гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Бүхы дээрээ цехэй 31 хүн энэ хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болоһон байна. Паровозой цилиндрнүүдые мүлин таарууладаг Яков Трофимович Габрусевич үнэн сэхэ ажалаараа мэдээжэ юм. Хүдэлмэришэн хүнэй һэшхэлтэйгээр ажалладаг дээрэһээл эрхим шанартай продукци бүтээн гаргагдана, олон нүхэд өөрын тусхай тамгатай болоо. Коммунис ажалай ударник И. В. Кузнецов нэгэшье голодоһо гаргадаггүй, энэ цехтэ 1938 онһоо хойшо хүдэлдэг.

Энэ цехэйхид тус тустаа, мүн бүлэг, коллективээрээ энэ нэрэ зэргэдэ хүртэлсэхын түлөө тэмсэнэ. Вагранна пеэшэнүүдые аваригүйгөөр ашаглаха гэһэн нүхэр Токаревой бригадын үүсхэлые һайшаан магтамаар. Тус бригадын гэшүүдэй зүгһөө ажалай журам эбдэхэ нэгэшье ушар гарадаггүй. Архидаха, ажалаа хаяха ябадал үни хада мартагданхай. Тэдэнэр бултадаа эбтэй, бэе бэедээ туһалалсадаг, ажалдаа ёһотойл коммунис ёһоор хандадаг юм.

Мүнөө цех доторнь 23 хүнһөө бүридэһэн коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй зургаан бригада бии.

Теэд оролдосотой бэрхээр хүдэлдэг зоной цех соо олоншье һаань, ажалдаа хайша хэрэгээр хандадаг, харюусалгагүй хүнүүд үшөөл бии байһаар.

Слесарь Василий Дмитриевич Яньков үгэ абажа хэлэхэдээ, хүдэлмэришэн хүнэй хүндэтэ нэрэ солотой таарашагүй, муухай аашa гаргадаг заримые сэхэ шүүмжэлээ. Жэшээлхэдэ шэрэм шудхагша С. А. Федоров салин абаха бүридөө саг үргэлжэ архидадаг, ажалаа хаядаг байһан. Һогтуугаар хулгайтайшье орёолдоо. Тэрэшэлэн слесарь Ф. Сумянков, газо-гагнууршан П. Звезденцев гэгшэд архи уудаг байһанайнгаа түлөө һайса шүүмжэлүүлээ.

Нүхэр Яньков Надежда Григорьевна Загладада харюу бэшэг бэшэхэ тухай дурадхал оруулба.

Суглараашад энэ дурадхалыень бүгэдөөрэн һайхашаан дэмжэжэ, үгэ хэлэһэн хүн бүхэн харюугай бэшэг соо юун тухай хэлэхэ ёһотойб гэһэн һанамжануудые оруулба.

— Танай бэшэгэй удха болон үгэнүүдынь манда, заводой хүдэлмэришэдтэ, бултандамнай хабаатай. «Хүдэлмэришэн нэрээ хүндэлэгты!» гэһэн уряа тангаригтай болообди,—гээд, Н. Г. Загладада эльгээхэ бэшэг соонь хэлэгдэнэ. Хүдэлмэришэд өөһэдынгөө цехэй ажалда ямар амжалта туйлаһан тухайдаа хэлэхэһээ гадна, тэдэнэй дунда дайралдадаг дутуу дундануудые нюужа далдалжа байнгүй, эрид тэмсэн усадхажа шадаха тухайдаа найдуулба.

Агуусхэ Октябриин һайндэрэй угтамжын вахтада жагсахаар шиидээд, бүхы цехээрээ коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргэ олохобди гэжэ тэдэнэр бэшэнэ.

—Хүдэлмэришэн нэрээ бузарлахагүй, үнэн һэшхэлһээ хүдэлхэбди гээд найдуулжа байһанаа танда мэдүүлнэбди,—гэжэ бэшэг соонь хэлэгдэнэ.

Хүдэлмэришэн хүнэй үгэ бата. Тэдэнэрэй үгэдөө хүрэжэ шадахань лабтай.

С. НОРЖИМАЕВ.

Түрүү технологи нэбтэрүү[…]

ПВЗ-гэй аппаратна цехэй ахалагша мастер, комсомолой гэшүүн Валентин Ефимович Медведевэй участогайхид электровозуудые заһабарилха шэнэ түхеэрэлгэнүүдые тодхохо даабаряа һайн шанартайгаар дүүргэнэ. Ганса сентябрь һара соо 15 элдэб [...] табигдаад, ашагла[...] лээ. Реле болон ту[...] ратурада хэрэглэгд[...] электрын хүсөөр хат[...] гэхэ мэтэ олон [...] ашагтай һайнаар [...] жэ байна.

Түрүү технологи [...] дөө нэбтэрүүлхэ хэ[...] анхарал хандуулһа[...] тус участогай хүд[...] электроаппаратура, [...] һабарилха сентябрь[...] сэбые холо үлүүлэ[...]

Инженер-технолог [...] Петрович Туровцев, [...] гэнүүдые хинан ша[...] тер Виталий Иванов[...] ков, ахалагша маст[...] тин Ефимович Медв[...] түхеэрэлгэнүүдые т[...] бөөр ашаглаха т[...] ажал бүтээнэ. Тэд[...] рал оролдолго [...] ашаар олон түхеэр[...] лагдаһан болзорһ[...] ашаглалгада тушаа[...]

Октябриин һайнд[...] лэлдэ абаһан дэш[...] һэн социалис уялг[...] рэтэй түрэтэйгөөр [...] электровозуудай де[...] саг болзор соонь һ[...] тайгаар заһабар[...] аппаратна цехэй та[...] хэхэ шухала бо[...] участогайхид энэш[...] рие амжалтатай [...] дүүргэжэ байна.

А. [...]
ПВЗ-гэй [...]

ЭЛИТЭ ЭРДЭМТЫН АША ГАБЬЯА

Хяагта хотодо түрэһэн агуусхэ шэнжэлэгшэ, эрдэмтэн Дмитрий Николаевич Прянишниковай ажалайнь габьяа тухай бэшэхые уншагшад хүсэдэг. Тэдэнэй хүсэлтэнүүдтэ харюу болгон, Буряадай комплексно эрдэм-шэнжэлэлгын институдай хүдэлмэрилэгшэ Я. М. Ивановой статья доро толилбобди.

Коммунис партиингаа уряагаар хүдөө ажахыгаа хүгжөөхын түлөө бүхы совет арадай тэмсэжэ байһан гайхамшагта энэ үедэ Байгал шадарай газар дээрэ—Хяагта хотодо—түрэһэн Социалис Ажалай Герой, академик Дмитрий Николаевич Прянишниковай алдар габьяа дурдангүй байхын аргагүй. Тэрэ бүхы наһаяа арад зоной хэрэгтэ—оронойнгоо хүдөө ажахые, эрдэм наукые саашадань хүгжөөхын түлөө зорюулһан байха юм.

Академик Дмитрий Николаевич Прянишников хадаа агрономическа химиин, энэ наукын нэгэ шэнэ һалбарииe бадаруулһан хүн гээшэ. Тиигэжэ байхадаа байгаалиие, мүн ургамалнуудай өөр хоорондын нүлөөе шэнжэлхэ талаар, хоёрдохёор—газарай хүрьһэ шорой ба үтэгжүүлгэ тухай хүнэй мэдэрэлые хурсадхаһан байна. Тэрэнь Дмитрий Николаевичай хэһэн олон түмэн туршалга, жэшээнүүдээр харуулагдаһан, хайшан гэбэл газарай хүрьһэ шорой баяжадаг, үрэжэлтэй болгогдодогынь гэршэлэгдэһэн байха. Энэ шэнэ замые нээхэдээ эрдэмтэ нэн түрүүн газар таряаланда химическэ аргануудые хэрэглэһэн юм.

Газарай хүрьһэ шоройе шэнжэлжэ, үрэжэлтэй болгохо талаар эрдэм бэлигээ, бүхы ами наһаяа үгэхэдөө, академик Д. Н. Прянишников хадаа, Мальтусай теориие шүүмжэлһэн В. И. Ленинэй гол хараае үндэһэлэн баримталһан байна. Газарай үрэжэлые хододоо муудажа, хорожо байдаг гэжэ хооһон тархи соогоо бодолтогүй, харин саг эрьехэ тума тэрэнэй үрэжэл шанарыень дээшэлүүлжэ болохо, тэрэниие статистическэ баримтануудаар үндэһэлхэ хэрэгтэй гэжэ эрдэмтэ хэлэдэг һэн.

Олон янзын мэргэжэлтэй агроном хадаа Д. Н. Прянишников элдэб шэнжэлэлгэнүүдые хэжэ, орон доторoo хүсэ ехэтэй тукова промышленность байгуулхые оролдоһоншье юм. Тиигэжэ тэрэ фосфоридые зарим нэгэ ургамалай ургажа байхада газартань үтэгжүүлгэ болгохоор эгээн түрүүн хэрэглэһэн, мүн суперфосфор болон преципитат үйлэдбэрилгэдэ тэрэниие хэрэглэхэ арга олгоо һэн.

Академик Д. Н. Прянишников аммиагай үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ аргые теоретическэ талаарнь тодоруулаа. Тэрэнэй нитратна үтэгжүүлгэдэ орходоо хэдэ дахин үнэ сэн багатай байһые, үтэгжүүлгэ хэхэдэ алишье талаараа һайниень элиһшэлэн харуулаа.

Дмитрий Николаевичай хэһэн хүдэлмэриин, тэрэнэй олон тоото һурагшадай хэрэгыень дам барилсажа ябагшадай аша туһаар мүнөө үедэ аммиагай үтэгжүүлгэ гээшэ гансашье орон доторнай бэшэ, харин ондоо гүрэнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

Энээнһээ гадна, академик Д. Н. Прянишников наг шэбхые, тэрэнэй нэн түрүүн газарые азодоор баяжуулдаг, ургамалай гарсада һайнаар нүлөөлдэгые элирхэйлэн шэнжэлһэн байгаа.

— Манай гүрэндэ хэды ехэ минеральна үтэгжүүлгэ бэлдэгдээшье һаа, наг шэбхэ гээшэ шухала үтэгжүүлгэ болоҗо, хүдөө ажахыда хэрэглэгдэхэ ёһотой,—гэжэ эрдэмтэ зааһан юм.—Юуб гэхэдэ, наг шэбхэ соо гансал азот бэшэ, мүн калий, фосфор байлсадаг, бодосуудынь газарые үрэжэл ехэтэй болгоно ха юм.

Ушар тиимэһээ наг шэбхые наринаар хадагалжа, ашатайгаар хэрэглэжэ байха гэгдэнэ бшуу. Хэнэйшье мэдэһээр, наг шэбхые хэрэгсээнгүй байхадаа ямар ехэ арга боломжоёо алданабибди. Хэрбээ тэрэниие муугаар хадагалаа һаа, хамаг шэмэ шүүһэниинь нара, һалхинда хатажа дууһадаг. Тиигэжэ муу шанартай үтэгжүүлгэ полинууд дээрэ гаргагдана. Академик Д. Н. Прянишников эрдэм бэлигээ хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ хандуулжа байхадаа, наг шэбхые һайнаар хадагалжа, хэрэглэжэ байхые нэгэтэ бэшэ уряалдаг һэн.

Дмитрий Николаевич торф тушаа олон юумэ бэшэһэн байгаа. Тэрээндэ 3 процент хүрэтэр азот байдаг. Хэрбээ торфые малай байрануудаар байлгажа, дэбдихэр болгоод хэрэглээ һаа, аммиак, кали, фосфат бии болоно бшуу.

Тиихэдэ Дмитрий Николаевич бобово ургамалнуудые тарихада газар үрэжэлтэй болодог, азодоор баяжадаг гэжэ заалсадаг байһан юм. Тиихэдээ ногоо тарижа газар таряалан эрхилдэг аргые сэхэ буруушаадаг байгаа.

1945 ондо, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуусхэ дайнай һүүлдэ болоһон хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй зүблөө нээхэдээ, академик Дмитрий Николаевич Прянишников: «...Дайнһаа хүндэ байдал тохёолдоо. Хэрбээ химическэ болон нэн түрүүн азотно промышленность хүгжөөлсөөгүй, зарим «хүнүүдэй» дурадхалаар ногоо ехээр тарижа байгаа һаамнай, бүришье бэрхэшээлтэй байдал ушаржа магад»—гэжэ хэлэһэн юм. Ногоо тарижа газар таряалан эрхилхэ ябадалай хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ һаад тойбо татадаг байһые эрдэмтэ элеэр харадаг, тиимэһээ энэ аргые эрид буруушаадаг байгаа бшуу.

Һүүлэй жэлнүүдтэ парти, правительствамнай хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар шухала хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ байнхай. КПСС-эй XXII съездэдэ, мүн партиин ЦК-гай мартын Пленум болоходо нүхэр Н. С. Хрущев үгэ хэлэхэдээ, академик Д. Н. Прянишниковай аша габьяае дурдаһан байгаа.

Дмитрий Николаевич Прянишниковай элитэ агроном байһаниинь мэдээжэ. Ургамалнуудай гарасада азодой зайлашагүй нүлөөтэй байдагые тэрэ шэнжэлэн харуулаа. Ургамалай бэедэ азот баридаг аспаригин гэдэг зүйл дэлгэрэнхэй гэжэ үргэн зондо мэдээжэ. Теэд энээнэй хайшан гээд бии болодогые эрдэмтэ тодоруулаа һэн.

Урдань хада немец эрдэмтэ Пфеффер аспаригиниие шэнжэлхэдээ, ургамалнуудта белогуудайнь һандаралһаа дулдыдан бии болодог, тиимэһээ азот бэедээ татадаг гэһэн байгаа. Тэрэнииень Д. Н. Прянишников шэнжэлхэдээ буруушаагаа бшуу. Аспиригин гээшэ белогуудай һандаралһаа бэшэ, харин аммиагай ёһотой белогһоо бии болодог, мүн үлүү ехэ байхадаа, хоро хэдэгыень эрдэмтэ баримталан харуулаа.

Азот бэедээ татадаг ургамалнууд тэрэнээ наринаар, гамтайгаар хадагалжа байдаг. Хэрбээ ургамалда аммиагай бии болоо һаа, мүн белогуудайнь һандаралгада ороо һаа, ондоошье шалтагаанаар веществонуудай бии болоо һаань, аспиригин оруулхада ургамалнууд хамгаалагдадаг, саашадаа шэнэ зүйлэй белогтой веществонуудые абалгада хэрэглэгдэдэг юм.

Академик Д. Н. Прянишников хадаа ургамалнуудта азодой яажа һэлгэсэлдэдэг тухай номноходоо, аммиак гээшые ургамалда оруулдаг, мүн һүүлэй һүүлдэ белогуудайнь һандархадашье туһатай юм гэжэ заагаа. Энээн дээрэһээ Дмитрий Николаевич аммиагай үтэгжүүлгые яаха аргагүй аша туһатай зүйл болоно гэжэ тобшолол хэһэн байха юм.

Академик Д. Н. Прянишников наукые саашань хүгжөөлсэһэн, тэрээндэ ехэ бэеэ үгэнги хүниинь байгаа юм. Тэрэнэй хэһэн хүдэлмэри 550 гаран хэблэгдэмэл ном болгогдожо гаргагдаһан байха. Үе наһан соогоо хэһэн ажалынь научна талаараа үндэһэ удхатай, олон баримтануудаар тодорхойлогдоһон байна бшуу. Дмитрий Николаевич хадаа Климентий Аркадиевич Тимирязевай үнэн сэхэ шаби ябаһан юм.

Научна ехэ хүдэлмэри ябуулһанайнь түлөө академик Д. Н. Прянишниковай габьяае үндэрөөр сэгнэжэ, парти, правительствамнай гүрэнэй дээдэ хайра—Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгоо һэн.

Мүнөө үедэ тэрэнэй хэһэн хүдэлмэри аша үрэ ехэтэй дээрэ сэгнэгдэнэ. Эрдэмтэ Д. Н. Прянишниковай аша габьяа совет арадаймнай орон дотороо коммунизм байгуулха, хүдөө ажахын продуктнуудые ойрын жэлнүүдтэ элбэгжүүлхэ хэрэгтэ нилээд ехэ байһаниинь арсашагүй.

Я. ИВАНОВ,
Буряадай комплексно научно-шэнжэлэлгын институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

МОДОШОД[…] БЭЛЭГ[…]

Буряадай совнар[...] модоной, модо болбос[...] управлениин модошо[...] шэрэхэ сентябрь һари[...] сэбые 102 процент д[...] Нэгэ һара соо бүхы [...] мянган кубометр мо[...] дээ. Иигэжэ түсэбһөө [...] мянган кубометр мо[...] оронноймнай шэнэ [...] нуудта эльгээгдэбэ. [...] доорнь 2—2 байрат[...] гэр гэхэ гү, али 4 м[...] бэлжэн метр байр[...] барижа боломоор.

Абаһан уялгаа н[...] лотойгоор дүүргэж[...] предприятинуудай [...] Хүрбын леспромхозо[...] гаржа гараа. Энд[...] мэришэд даабариһа[...] 6 мянган кубометр [...] рээ. Тэрэшэлэн Бай[...] гажанай. Итанцын[...] Хандагатайн леспро[...] сентябриин түсэбые [...] дүүргэһэн байна.

Ажал хэрэгээрээ [...] жа, арад зондоо [...] ябаһан түрүүшүүл[...] трактористнууд [...] Анисимович Попов, [...] Ильич Солдатов, [...] Иванович Харжеев [...] ороно. Тэдэнэр ой [...] промышленностиин [...] ришэдэй замай залу[...] лонхой. Модо шэрэх[...] шинын жолоошод [...] Тютрин, Иван Борис[...] рей Помулев, Павел[...] гэгшэд үдэр бүхэнд[...] метр модо даабариһ[...] шэрэнэ.

Н. [...]

ТАШКЕНТСК[...] Калининска район[...] даг колхозуудта [...] ургуулагдаа. Томе[...] грамм болоно. Т[...] бүхэнһөө 60 тонн[...] хуряагдана. Энэ [...] томат нютагайхи[...] хин ургасатай. Р. Шредерэй [...] научно-шэнжэлэлг[...] дай хүдэлмэриш[...] Юсупов энэ [...] бии болгоо. Нүхэр Юсуповэ[...] сортын томат Ду[...] хаанагүй ургуул[...] мэргэжэлтэд [...] дээрэ: Карим [...] сортын томатуд[...] байна.

ТАСС-ай фо[...]

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1962 оной октябриин 9.

...РСКА ХИЗААР. Назаровска ГРЭС-эй барилгашад, нүүрһэнэй уурхайн хүдэлмэришэд телевизор ...олохонь. Назаровска телецентр туршалгын дамжуулгануудые һаянай хэжэ эхилбэ. Зураг дээ... ...трэй студида туршалгын дамжуулга хэгдэжэ байна. ТАСС-ай фотохронико.

...ЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

...э шүлэг бэшэхэ эрхэтэйб!

ЯН СУДРАБКАЛНДА

...шүлэг бэшэхэ
эрхэтэй гүб,
мэдэнэгүйб?
...абам, энэ наһам захирна!
...шүлэг бэшэхэ
эрхэтэй гүб,
мэдэнэгүйб?
...үүдгүй бэшэхэ гэжэ
эльгэм захирна.
...хынгээ урда бэхэ, саарһа бэлдээгүйб.
...харин, бэеэ, хүсөө шалгааб.
...н холо руу абяагаа үгөөд, шагнааб,
...ой соогоо хонгёо аялгануудаа илгааб.
...анда байһан мал адаһаа шалгааб.
...нохойн хомор, хомор байхада,
...а дээрээ шаргал нараа һуулгаад,
...л мэдэ, үгы һаа, бү ялара»—гээд;
...гаа сэбэрлэн, хамсыгаа шуужа орооб.
...сыгаа шуужа орооб, хара хүдэлмэришэндэл.
...хадам урдам хада ууланuудтал шүрэтэн;
...з шэнги—Балтика дабагдахагүй далай.
...ад үзэхэдэм, һанаан соомни багтанагүй!
...үдни дутаһандал, дууһаһандал адли бэлигнай.
...р эндэ—үгэли үгэнэгүй оройдоо;
...р баян дэлхэй дээрээ битнай
...ад гаража, юрөөн байжа ооглооб;
...дэ мориной, зээрдэ мориной һүлдэ
...талада, харгы замдаа ябахадам,
...э мориной, зээрдэ мориной һүлдэ
...эдээ гарахым залаа юм!»

С. АНГАБАЕВ

Вл. ПЕТОНОВ

Баруун гар тухай баллада

Минии баруун гар хүдэлнэ,
Минии баруун гар, мэндэ!
Стол дээрэ амаран хэбтэнэ.
Саарһан дээрэ бэшэнэ, бэшэнэ.

«Минии баруун гар, мэндээ» —
Мэндэшэлээ тиигэжэ Назым
Хикмет.
Шүлэг шамда зорюулан бэшээ,
Шүлэгтөө шамай магтаа поэт.

Баруун гар... Баруун гар...
Баяртайб шамдаа, минии гар.
Шинии үгы һаа,
Яахал һэмбиб,
Шүдхэр абаг, хэн мэдэхэб?!

Баруун гарнууд — дэлхэйн эзэд,
Баруун гарнууд — дэлхэйн
тулгуури.
Баруун гараараа барижа нара,
Баяр сасанабди.

Баруун гараараа нүхэдөө
мэндэшэлнэб.
Баруун гараараа алха бажуунаб.
Баруун гараараа зүрхөө тэбэринэб,
Баруун гараараа тангариг
бэшэнэм.

Баруун гаргүй хүнүүдые харааб,
Баруунай дайнда орхёо һэн
тэдэнээ.
Барандаа тэдэ дайнда дурагүй,
Барандаа амгалан сэдьхэлтэй юм.

Баруун гар дархаша, уран.
Баруун гараар хэгдэһэн юумэнүүд
Булай зохид байдаг юм.
Бултанда энэнь мэдээжэ!

Баруун гараараа шүлэгөө
бэшэнэм.
Баруун гараараа сэсэгүүдые
түүнэм.
Баруун гараараа инагаа
тэбэринэм,
Баруун гараараа нүхэдөө уринам.
Баруун гарнуудаа нэгэдхэн
үргэе,
Байдал һуудалаа бүгэдэ
хамгаалая.
Баруун гарнууд — дэлхэйн эзэд,
Баруун гарнууд — дэлхэйн
тулгуури!

...маан һүрэгтэй уулзалга

...нажарай нэгэ үдэр
...Байгалай эрьедэ
...ндэ, уулын зулайда
...тангаршаан байхые
...э, гоёшоон һаргажа.
...дэрэл зосоом,
...эр, ханхинан жарьежэ,
...гэй амисхал түрүүлбэ.

Тэнгэри. Байгал. Уула. Ямаад.
Тэнсэлгүй һайхан бэшэ аал энэ?
Сагаан шляпаяа толгойһоон хуулажа,
Самнанам, далланам орьёл өөдэ:
— Ямаа, тэхэнүүд, амар сайнууд!
Ямар һайхамта. Танихаар бэшэт.
Дэбхэрэн, собхорон баяраа мэдүүлжэ,
Дээрэһээ намда мэндээ хүргэнэт.

2. Шара голой эрьедэ

...ргаһан ногоон.
...шэнхинээ горхон.
...үбуунай донгодоон.
...бхай гоохон.
...айханши майда,
...он дайда!
...сэсэгэй хангал.
...элшын жэрьеэн.
...н номин мандал.
...аданууд. Һэльеэн.
...айханши майда,
...ндайда!
...бэр модод.
...оё сэсэгүүд.
...рдан морид.
...хэ хүбүүд.
...йханши майда,
...ндайда!

Уяхан бэетэй дангина
Уһан дээрээ ерээ.
Һанаан зүрхэм ханхина!
Һарабшалан шэртээб.
О һайханши майда,
Ойхон дайда!
Эдир гуа хүүхэн
Энеэбхилээ, ербэн.
Дүүхэй, дүүхэй, дүүхэй,
Дүтэл намда түргэн!
О, һайханши майда,
Ойхон дайда!
Шарьян харьяна хүлгүү
Шара голой долгин.
Шүрэтэн харай, булгин,
Шүлэг наһам сэнгүү!
О, һайханши майда,
Ойхон дайда!

Даши ДАМБАЕВ.

...уралсалай жэл эхилээ

...осхоной хүдөөгэй ...алуушуулай үдэ- ...улиин һуралсалай ...ктябриин нэгэнһээ

...ан хүдэлмэришэд, ...д болон алба ...аллажа байгаад, ...улида һуралсана. ... байшан һаруул ...ндэнь физикын болон химиин кабинедүүд тусгаар эмхидхэгдэнхэй.

Һуралсагшад неделидээ таба дахин хэшээлээ үзэдэг, гадна хоёр үдэр ажалдаа гарангүй һурахаданьшье болохо юм. Шалгалтын үедэ тэдэнэр, илангаяа һургуулияа дүүргэжэ байгшад, хүнгэлэлтэ абдаг гээшэ.

Г. Аширов.

...ЕТИИН АССР. Орджоникидзе Тбилиси хоёрой ...зопровод ехэ орёо инженернэ түхеэрэлгэ болоно. Ха... түнхиһэн тоннель соогуур газопровод анха түрүүн ...үдэлмэриинь түлэг дундаа хэгдэжэ байна. Зураг дээ... утатай гагнамал соргонууд ашагдажа байна.
ТАСС-ай фотохронико.

Феодализмда эсэргүү революци Йемендэ болоо

Йеменэй арми сентябриин 26-да восстани хэжэ, хархис засаг түрые унагаагаад, Йемен республика болоо гэжэ соносхоо.

Йемен Аравиин баруун-урда хубидахи бишыхан гүрэн юм. Тэрэнэй газарынь 200 мянга шахуу дүрбэлжэн километр болодог, 5 миллион хүн зонтой. Йеменэй газарай ехэнхи хубиие хооһон губи талануд, хада уулануд эзэлдэг. Эдэнь ээрхэг түримхэйшүүлэй замые хаажа, бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэл хэхэдэнь, энэ хадалиг газартай ороной хүн зондо туһалдаг байгаа. Йеменэй хүн зон газар таряалан эрхилдэг, мал үсхэдэг ажалша хүнүүд байхаһаа гадна, шадамар бэрхэ морягууд юм. Эртэ урда сагта тэдэнэр парусна суднануудаар Индиин болон Зүүн Африкын эрье тээшэ тамаран ошожо, баруун болон зүүн оронуудай хоорондоо наймаа эрхилхэдэнь зууршалагшадынь болжо үгэдэг һэн. Гурба мянга шахуу жэлэй урда тээ Йеменэй мүнөөнэй газар дээрэ баян городууд бии байгаа, мүнөөнэй хооһон хубхай элһэлиг газар дээрэнь ногоон полинууд, сэсэрлиг саадууд һалбаржа байдаг бэлэй. Йеменэй газар үрэжэл ехэтэй, городуудынь баян гэжэ сууда гараһан байха юм. Эртэ урдын географууд Зүүн зүгэй энэ булангые «Зол жаргалта Арави» — баян дэлгэр орон гэжэ нэрлэдэг байгаа.

Мүнөө Йемен гээгдэнги, үгытэй ядуу зонтой орон болонхой. Турциин султануудай дүрбэн зуун жэлэй турша соо эзэрхэлгэ ороние иимэ тулюур байдалда оруулһан байха юм. Оттоманска империин һандаран һалаһанай һүүлээр, 1918 ондо Йемен бэеэ даанхай гүрэн болоһон байгаа. Гэбэшье Йеменэй хүгжэлтэдэ, хэтэ үеынгөө гээгдэлһээ мултаран гаралгадань орон доторхи феодальна хархис засаг түрэ һаад ушаруулаа. Энгэй болон шажанай засаг түрые хүсэдөөр гартаа барижа байһан хаан гүрэниие толгойлжо байһан юм. Тэрэ хадаа шажан эрхилэгшэдтэ, сеидүүдтэ—хүн зоной баян талын хубида, угсаатанай вождьнорто түшэглэдэг байгаа. Ороной хүн зон уг үндэһөөрөө илгаран хубаардаг, угсаатанай вождьнор ехэ политическэ нүлөөтэй байдаг һэн. Тиимэһээ олонхи ушарта гүрэнэйнгөө хуби заяае тэдэнэр шиидхэдэг байгаа бшуу. Хаанай һунгагдаха ёһотой байгаашье һаань, арба юһэдэхи зуун жэлэй эсэс хүрэтэр энэ тушаал Хамид Эд-Дин гэдэг феодальна бүлын эсэгэһээнь хүбүүндэнь дамжуулан үгтэдэг байгаа. Йеменэй зонхилогшод эртэ урдынгаа заншалые болон гуримые орхихо дурагүй байгаа. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр өөһэдынгөө булюу байдалые алдажа болохо байгаа бшуу. Тиимэһээ Йемендэ шэнэ юумэн удаан саг соо дэлгэржэ шадаагүй һэн. Йеменэй портнуудһаа эд бараан тэмээндэ ашагдажа, хада уулын зүргэ харгынуудаар холын районуудта абаашагдадаг бэлэй. Городуудынь хана хашаагаар хүреэлэгдэнхэй, тиигээд городой бүхэлэгдэһэн үүдэнүүд наранай орохотой сасуу хаагдадаг байһан юм. Театр, кино, радио гэжэ байгаагүй. Боро хараан болохотой хамта городуудай үйлсэнүүд болон дэлгүүрнүүдтэ хон жэн болодог байгаа. Һүниин сагта үйлсэнүүдээр ябалга хоригдодог бэлэй. Йеменэй хоёрдохи ниислэл — Таизда имагтал 1961 ондо «Ан-Наср», «Ас-Саба» гэжэ газетэнүүд һарадаа хоёр дахин үсөөхэн тиражтайгаар гарадаг болоо һэн.

Шэнэ юумэнһээ ороноо даллалхые Йеменэй феодалнуудай хэдышье оролдоо һаань, энэ оролдолгонь урагшагүйдөө. Ажабайдал хүгжэхэ ёһоороол хүгжөө. Армиие шэнэдхэн һайжаруулха, самолёдуудтай болохо, больницануудые, мүнөө үеын һургуулинуудые бариха баатай бологдоһон байна... Йеменэй зарим залуушуул эрдэмдэ һурахын тулада хариин гүрэнүүдтэ ошодог болоо. Эдэ залуу хүнүүд түрэл орондоо бусажа ерэхэдээ, Йемендэ тогтоһон дундада зуун жэлэй засаг түрые бусад оронуудайхитай жэшэжэ үзэхэдөө, ехээр зэбүүрхэдэг болоо. Йеменэй экономикын доройтожо, хүдөө ажахын унажа, хүн зонойнь үгырэн ядаржа байхые тэдэнэр харадаг байгаа. Ороной омогорхол бологшо Йеменэй гайхамшагта кофе бусад оронуудта худалдалга жэл ерэхэ тудам хорожо ороо. 1961 ондо оройдоол 5—6 мянган тонно кофе ондоо тээшэнь худалдадаг болоһон байха юм. Хүдөө ажахын бусад продуктнуудые газаа тээшэнь худалдалга мүн лэ ехээр хороо. Йеменэй зонхилогшод орон дотороо нефть оложо, Саудовска Аравиин, Кувейтын, Катарын зонхилогшод шэнгеэр тэрэниие ашаглалһаа ехэ олзо оруулхабди гэжэ һанаһаниинь, тэрэнь бүтээгүй.

Орон доторхи оршон байдалһаа уламжалан, дураа гуталга ехээр дэлгэрээ. Залуу офицернүүд, Йеменэй общественн эрдэм болбосоролтой үсөөхэн хүнүүд илангаяа эдэбхитэйгээр ябуулга хэжэ ороо. 1948 ондо түрүүшын буһалгаан болоҗо, Сана городто сэрэгэй бүлэг хүнүүд үгэсэлгэ хээд, ороние дүшэ гаран жэлэй турша соо шангаар барижа байһан хаан Яхья гэгшые алаһан байха. Хашид, Бакиль гэжэ угсаатанай дэмжэлгэдэ түшэглэн, тэрэнэй хүбүүн Ахмед восстаниие дараһан байгаа. Үгэсэлгэдэ хабаадагшадай заримашуул саазалуулаа, нүгөөдүүлынь хүршэ һуудаг араб оронуудта хоргодоод, тэмсэлээ үргэлжэлүүлдэг байба. 1955 ондо хоёрдохи восстани болоһон аад, мүн лэ урагшагүйдөө. 1961 оной мартда хэдэн залуу офицернүүд хаан Ахмедые хорлохо һэдэлгэ хээ. Харин Ахмед алуулаагүй, шархатаһан байгаа. Энэ хадаа үгэсэлгэдэ хабаадагшадай түсэбые буруу һүргэжэ, тэдэнэр саашанхи тэмсэл хэхэһээ арсаха баатай болоһон юм. Хархис засаг түрэдэ эсэргүүсэгшэд «Сүлөөтэ Йемен» гэһэн хүдэлөө байгуулаа. Энэ хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэдэй нюуса зүблөөн 1961 оной эсэстэ болоҗо, хаанта засагые унагааха тухай шиидхэбэри гаргаа гэжэ Каирай «Ахбар Аль-Яум» гэжэ газетэ бэшээ һэн.

Хаан Ахмедэй сентябриин 19-дэ наһа баража, тэрэнэй тушаалда Эмир Мухаммедэй оролго оршон байдалай хүгжэлтые түргэдхөө. Сентябриин 26-да танкова сэрэгүүд Ходейдаһаа Сана ошожо, хэдэн часай үнгэрһэнэй һүүлээр, Йемендэхи хархис засаг унагаагдаа. Йеменэй һүүлшын хаан, тэрэнэй бүлэнэр болон дүтынхид артиллерийскэ буудалгада дайрагдажа, һандаран унаһан ордон соогоо даруулжа үхөө. Тиигээд восстаниин амжалтатайгаар болоһон, Йеменэй Арабуудай Республикын байгуулагдаһан тухай Санын радиостанци мэдээсээ. Восстаниин хүтэлбэрилэгшэд гүрэнэй засагай шэнэ органуудые тэрэ дороо эмхидхэжэ ороо. Революционно командованиин соведэй түрүүлэгшээр, республиканска правительствые толгойлогшоор, Йеменэй Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главна командалагшаар полковник Абдалла ас-Саляль томилогдоо. Каирай газетэнүүдэй бэшэһэнэй ёһоор, ас-Саляль восстаниие эмхидхэһэн гол хүнүүдэй нэгэн болоно.

Хархис засагай унагаагдаһан, республикын байгуулагдаһан тухай мэдээсэлые Йеменэй хүн зон баяртайгаар угтаа гэжэ Санын радио дамжуулаа.

Республикын дайсадта хэдэн уридшалан һануулгануудые дамжуулха зуураа, арадай дайшалан абаһан эрхэ сүлөөе хамгаалхаар арми болон правительство хүсэд шиидэнги байна гэжэ Санын радио соносолон тэмдэглэнэ. Хаанай бүлэһөө бүтэн үлэгшэдэй, хилын саанаһаа тэдэниие дэмжэгшэдэй ябуулга хэжэ ороһон дээрэһээ иимэ уридшалан һануулга хэгдэһэн байгаа. Наһа бараһан хаанай дүү, хаан хүбүүн Хасан ООН-до Йеменэй делегациие толгойлжо байһанаа США-һаа яаралтайгаар гаража, Дүтын Зүүн зүгтэ ерэһэн байна. Тэрэ Саудовска Аравида ерээд, тэндэһээ Йеменэй хойто талын районууд руу шурган ороо гэһэн хэбэртэйгээр хариин хэблэл мэдээсэнэ. Хаан хүбүүн Хасан өөрыгөө хаан гээшэб гэжэ соносхоод, зарим угсаатанай вождьнорой дэмжэлгэдэ түшэглэн, республиканска правительствада эсэргүү тэмсэл хэхэ хүсэлэнтэй байһан тухайгаа мэдүүлээ. Каирай газетэнүүдэй бэшэһэнэй ёһоор, Саудовска Аравиин, Иорданиин, бусад зарим араб гүрэнүүдэй зонхилогшодой зүгһөө туһаламжа абахаб гэжэ Хасан багсаана. Газаа талаһаа хамааралсалгаһаа уламжалан, Йемендэ гражданай дайнай һүжэрхэ аюул тохёолдоно гэжэ Сириин хэблэл һанаагаа зобонгёор бэшэнэ.

Йемендэ болоһон ушар бүхы дэлхэй дээрэ ехээр һонирхогдоно. Йеменэй Республикын правительствые агууехэ гүрэнүүдэй дундаһаа Советскэ Союз түрүүлжэ мэдэрээ. Йеменэй правительствые Арабуудай Нэгэдэмэл Республика, бусад хэдэн араб гүрэнүүд мүн лэ мэдэрээ.

Оронойнгоо бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлхын түлөө иеменэйхидэй хэжэ байһан тэмсэлдэ совет арад хододоо талархалтайгаар хандадаг байгаа ханданашье. Энэ мэдэрэлыень элирхэйлэн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Йеменэй шэнэ правительствые толгойлогшо Абдалла ас-Сальяльда иимэ телеграмма эльгээгээ: Өөрынгөө гүрэнэй политическэ болон экономическа бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлгэдэ амжалта түйлахыень Йеменэй арадта Советскэ Союзай арадууд үнэн зүрхэнһөө хүсэнэ.

А. Ступак
(ТАСС).

Колониализмын үлэгдэлнүүдые усадхаха, империализмын эзэрхэлгын гол үндэһые үгы хэхэ, хариин монополинуудые зайсуулан түрихэ, национальна промышленность байгуулха, феодальна ёһо гуримуудые, үлэгдэлнүүдые зайсуулха, бүхы таряашадай хабаадалгатайгаар, тэдэнэй аша туһада гол шухала аграрна хубилалтануудые хэхэ, эб найрамдалда дуратай бэеэ дааһан гадаадын политика бэелүүлхэ, ниитын ажабайдалые демократическа болгохо, политическэ талаараа бэеэ даанхай байдалаа бэхижүүлхэ эрилтэнүүд нацинуудай урда табигдана. Бүгэдэ национальна зорилгонуудай шиидхэгдэхые нациин патриотическа, түрүү бүхы хүсэнүүд эрмэлзэн оролдоно. Тиин энэнь тэдэ хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ үндэһэ һуури болоно.

КПСС-эй ПРОГРАММАҺАА

Уласхоорондын шэнжэлэл

Миссисипи штадай университедтэ һаяшаг болоһон ушар тухай дэлхэйн хэблэлдэ ехэ анхарал табигдана.

Холбоото Штадуудай энэ урда захын штадай губернатор толгойлогшотой үндэһэ яһанай илгаа гаргагшадай зорилгые буруутуулхын түлөө США-гай правительство олон дахин хамаарһан байна. Тиигэжэ энэ университедэй түүхэдэ түрүүшынхеэ Джеймс Мередит гэдэг негр һурагша абтаба. Энэ негрэй һургуулида ерэхэдэнь шанга харуул табяатай байна бшуу. Оксфорд гэдэг университедэй багахан городто федеральна сэрэгүүд абаашагданхай. Иигэжэ хуули ёһон, гурим тэндэ дахин һэргээгдээ гээд һанахаар байгаа. Теэд Американ тусхай түлөөлэгшэд энээн тухай юундэ һанаата болоноб гэжэ асуухаар.

— Миссисипи штадта болоһон тэмсэлһээ уламжалан, Холбоото Штадууд тухай хүн зон муугаар һанадаг болоо,— гэжэ ООН-до байдаг США-гай гол түлөөлэгшэ Э. Стивенсон мэдэрхэ баатай болоо һэн. Американецуудые «үндэһэ яһанай илгаа гаргагшад» гэжэ бүхы дэлхэй дээрэ муушалан нэрлэнэ гээд, Нью-Йорк геральд трибюн» газетэ гомдолтойгоор бэшэнэ.

Миссисипидэ болоһон ушар Американ дипломатиин ажал ябуулгада һаад тойбо ушаруулна гээд «Нью-Йорк таймс» газетэ һанаата болоно. Англиин «Гардиан» газетэ мүн лэ иимэрхүүгээр бэшэнэ.

Зүгөөр Америкэ тиимэ ехэ нэрэ хүндэтэй байгаа гээшэ гү, Миссисипидэ болоһон ушар энэ нэрэ хүндыень доошолуулаа гээшэ гү гээд асуухаар. Миссисипидэ тохёолдоһон ушар Американ мүнөөнэй ажабайдалай эгээ зэбүүрхэмэ муухай зүйлнүүдыень тодорхойлоо.

США колониальна гүрэн урдань байһан, мүнөөшье тэрэ хэбээрээ. Юуб гэхэдэ, США-гай баяшуул өөһэдынгөө колонинуудай, жэшээнь, Порто-Рикын хүн зониие дарлажа байһаар. Латиин Америкые соносхогдоогүй ехэ колониальна импери гэжэ США-гай баяшуул тоолодог. Куба тушаа, Африкын, Азиин олон оронууд тушаа Американ империализм дэлхэйн жандармын үүргэ дүүргэдэг байна бшуу. «Нью-Йорк таймс» газетын шэнжэлэгшэ Сульцбергер иигэжэ бэшэнэ. США-гай гүрэн дотор Американ колониализм хүгжэһэн юм гээд тэрэ зүб тэмдэглэнэ. Плантаторнууд, фабрикантнууд, банкирнууд эндэнь баяжаһан юм. Мүнөөшье США-гай баяшуул олон миллион тоотой негрнүүдые дарлажа, олзо ехээр оруулжа байһаар. США-дахи негрнүүдэй байдал тухай тоо баримтануудые Американ экономист Виктор Перло һаяшаг толилоо. 1960 ондо 20,5 миллион негрнүүд США-да байгаа. Хэрбээ испан хэлэн дээрэ хэлэдэг Латиин Американ хүн зониие нэмээ һаа, 25 миллион хүрэхэ юм. Дотоодын колони гэдэгынь энэ болоно бшуу. 25 миллион тоотой хүн зондо үндэһэ яһанай, экономическа, политическэ, социальна, соёл культурын талаар хашалта үзүүлэгдэдэг.

США-гай негрнүүд юрын американецуудай салин хүлһэнэй хахадһаань багашагые абадаг. Негрнүүд эгээ хүндэ, түлөөһэ багатай ажалда абтадаг байна. Негрнүүдые хамагһаа түрүүн ажалһаань гаргадаг, эгээ һүүлдэ ажалда абадаг заншалтай. Американецуудтай жэшээлхэдэ, олон тоото негрнүүд ажал хүдэлмэри олодоггүй. Негрнүүдэй байдаг байрын түлөөһэн угаа ехэ, коммунальна хангалгань тон бирагүй. Американ энэ түрүү үзэлтэй экономист В. Перло гэгшын тодорхойлһоор, зуун жэлэй үнгэрөөд байхада негрнүүд американецуудтай адли тэгшэ эрхэтэй болоҗо магад. Эрдэм һургуули хэхэ тухай хэлэхэдэ иимэ байна. Мередит гэдэг негр Миссисипиин университедтэ ороһон болоно. Негр һурагшадай тоо орон дотор нэгэ бага олошоронхой. Зүгөөр негрнүүдэй һургуулида һураха ябадал иимээр хүгжөөгдэхэ болоо һаа, 2230 ондол американецуудтай адли тэгшэ эрхэтэй болохо гээд В. Перло согсолол гаргана.

Магтаалда ородог «Американ ажабайдал» гэдэгэй нэгэ хубинь үндэһэ яһанай илгаа гаргалга болоно. Ноябрьда үнгэргэгдэхэ һунгалтатай дашарамдуулан, негрнүүдтэ эсэргүү хорото аашанууд США-да гарагдана. Үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг хүнүүд негрнүүдэй эрхынгээ түлөө хэһэн тэмсэлдэ эсэргүүсэнэ. Бүхы орон дотор, илангаяа США-гай урда таладанъ негрнүүдэй церковь шатаагдана, гэрнүүдынь, һургуулинуудынь буудагдана.

Американ бүхы экономико, общество үндэһэ яһанай илгаа гаргаха шэнжэтэй болонхой гээд, «Ондоо Америкэ» гэһэн ном соогоо М. Харрингтон һаяхан бэшэбэ. Мүнөөнэй Американ литературадашье үндэһэ яһанай илгаа гаргаха ябадал гаргагдана. Роберт Руарк Африкын оронууд, арадууд тухай «Эрхэ сүлөө» гэжэ тон худал хуурмаг ном гаргаа. Африкын һая бии болоһон гүрэнүүд национальна бэеэ даанхай байдалтай болохо нэрэ хүндэгүй гээд энэ ном соонь бэшэгдэнхэй.

«Негрнүүд доодо расын зон болоно. Сагаан арһатанай шуһатай байһандаа омогорхоноб» гэжэ США-гай дээдын хуули гаргадаг органой гэшүүн, сенатор Истлэнд гэдэг мэдүүлнэ. Яһа шуһанай илгаа гаргадаг энэ хүн олон жэлэй туршада сенадай хуули ёһоной комисси толгойлжо ябана. Эгээл энэ комиссинь конституциин гуримуудые сахиха үүргэтэй юм. США-гай хүтэлбэрилхы бүлэглэлнүүдэй олон түлөөлэгшэд Истлэнд шэнгил хараа бодолтой байна бшуу.

Үндэһэ яһанай илгаа гаргагшад, колонизаторнууд хоорондоо нягта холбоотой. Эдэнэр хэдэн зуун жэлэй туршада национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ эсэргүүгээр тэмсэнэ. Дарлалтын хуушанай гуримые үлөөхын, шэнэ янзын колониальна, национальна дарлалта нэбтэрүүлхын түлөө эдэ хархис этэгээдүүд оролдоно бшуу. Энээниие тодорхойлһон олон баримтануудые мүнөөнэй уласхоорондын байдалһаа дурдажа болохо. Империалистнууд, колонизаторнууд, үндэһэ яһанай илгаа гаргагшад хаа хаанагүй нэгэн хамта тэмсэжэ, колониализмын эсэслэн һалаха хэрэгые хойшо татана.

Негр һурагша Мередит гэдэгые университедтэ оруулһан ушар «колониализмые һалгалга» болоно гээд Американ хархис этэгээдүүд харуулха хүсэлтэй. Энээндэнь юумые үнэн зүбөөр бододог хүн оройдоо үнэншэхэгүй. Имагтал үндэһэ яһанай илгаа гаргажа, баяшуул олон миллиард олзо оруулна бшуу. Мүн иимэ политика бэелүүлэн, ажалшадай эб хамта байха хэрэгтэ тэдэнэр хоро хүргэнэ, дарлагша ангитай хэдэг тэмсэлыень һуладхаха һэдэлгэ гаргана.

США-гай хархис этэгээдүүд орон доторойнгоо бодото байдалые хубилгаха хүсэлгүй. Харин ямаршье үндэһэ яһанай илгаа гаргадаггүй хэбэртэй янза дэлхэйн хүн зоной урда үзүүлхэ һэдэлгэтэй. «Нью-Йоркдо ООН-ой сесси болоҗо байна. Энэ сессидэ хабаададаг зарим хүнүүд негр Мередит гэдэгэй хэрэгтэй дашарамдуулан, доодо расада хабаатайбди гэжэ ойлгохо. Миссисипидэхи ушар таагүйл үедэ тохёолдоо. Иимэ таагүй үедэ энээнэй тохёолдоогүй һаань, абяагүйгөөр үнгэргэжэ болохо һэн» гээд Сульцбергер бэшэнэ. Эрхэ сүлөө, демократи тухай хооһон шашалдаа хэдэг, үнэндөө колониализмые, империализмые үмөөрдэг хүнүүд эгээл иимэ хараа бодолтой байдаг ха юм.

И. ЛАПИЦКИЙ
(ТАСС).

СССР-эй команда 20,5 очкотой болобо

ВАРНА. Дэлхэйн шатаршадай 15-дахи олимпиадын сэлэжээтэ уулзалгын болоходо, хойшолуулагдаһан партинуудые наадагдаа. Американ мастер Дональд Бирндэ ФРГ-гэй шатаршан Трегер шүүгдэв. Тиигээжэ США-гай команда Германиин Федеративна Республикын шатаршадые 3,5:0,5 тоотойгоор шүүбэ. Мүн энэ үдэр Югослави— Австриин шатаршадай уулзалга 3:1 тоотойгоор дүүрэв. Югославиин гроссмейстер Трифунович хойшолуулагдаһан партияа үргэлжэлүүлээд, Дюкштейнэй доботолгые дабангүй шүүгдэһэн байна.

Немец мастер Либерт (ГДР) аргентинец Россетто гэгшэтэй хойшолуулагдаһан партиин үргэлжэлүүлэн шүүжэ, наадайнгаа 2,5:1,5 болгоо.

Саашадаа Аргентина—Болгари 3:1, Голланди—Венгри 2,5:1,5 тоотойгоор уулзалгаяа дүүргээ. ГДР—Чехословакиин шатаршадай наадан үшөө дүүрээгүй.

⁂

Наймадахи уулзалгын дүүрэхэдэ. Голландиин шатаршадтай наадаһан Советскэ Союзай команда уулзалгаяа шадамар бэрхээр үнгэргөө. Гроссмейстер Геллертэй наадаһан Лангевег бууру ябадалнуудые хэжэ, 25-дахи ябадалдаа шүүгдэшөө. Бусад гурбан партинь хойшолуулагдаа. Доннер гэгшэтэй наадаһан дэлхэйн чемпион Ботвинник булюу байдалтай. Бауместертэй наадаһан Керес нэгэ үлүү хүбүүтэй болоноб. Голландиин Крамертай шадамар бэрхээр наадаһан Таль уулзалгын дүүрэхэ багта хоёр үлүү хүбүүтэй болоһон байна.

2:1 тоотойгоор США-гай команда Болгариин шатаршадые шүүгээ.

Венгри—ФРГ-эйн командануудай уулзалга 1,5:0,5 тоотой болонхой, хойшолуулагдаһан хоёр партитай. Аргентина—Чехословакиин командануудай уулзалгаяа 1:1 тоотойгоор дүүргээ.

ГДР, Австриин шатаршадай наадан үни удаан саг соо боложо, һонирхолтойгоор дүүрэбэ. Табан часай туршада наадаяа үргэлжэлүүлһэн эдэнэрһээ Фукс (ГДР) Кинцель гэгшэд тэнсэһэн, бусад гурбан партинь хойшолуулагдаһан байна. Румыни—Югославиин командануудай уулзалгаяа 2:1 тоотойгоор, хойшолуулагдаһан нэгэ партитайгаар дүүргэбэ.

Найман уулзалгын удаа СССР-эй команда 20,5 очкотой, хойшолуулагдаһан гурбан партитай түрүүлжэ ябана. США—20, хойшолуулагдаһан нэгэ партитай. Югослави—19, мүн лэ хойшолуулагдаһан нэгэ партитай. ФРГ—16,5 очкотой, хойшолуулагдаһан хоёр наадатай.

(ТАСС).

Склифосовскиин нэрэмжэтэ Москвагай эрдэм-шэнжэлхы институдай лабораторино В. П. Демихов хүтэлбэрилдэг. Амитадта ондоо зүрхэ, уушха һуулгаха талаар шэнжэлхы ехэ хүдэлмэри нүхэр Демихов хэнэ. Гурба һарын саада тээ, нюнин 20-до «Грншка» гэжэ нэрэтэй нохойдо хоёрдохи зүрхэ һуулгаһан, энэ уушхаень нэлгүүлһэн байна. Мүнөө энэ нохойнь ямаршьегүй һайн, доройн. Зураг дээрэ: В. П. Демихов тэрэ нохойтоёо ябана.

ТАСС-ай фотохронико.

...желэй турш тааламаргүй ажаллаха зуураа, коллективэйнгээ дунда хүндэтэй дээрэ тоолодгожо ябадаг, эдэбхи үүсхэлтэй өөдөшөө байһан хүн юм. Фабрикын хүдэлмэрилгэд үнинэй өөдөшөөдоо амаралтада удэшэхэдөө, үни удаан ажаһуужа ябахыень, фабрикадаа ержа, туһаламжа үзүүлжэ байдагые хэлэнэ байна.

И. Ткачев.

ТОБШОХОНООР...

★ **Улаан-Үдын «Труд»** гэжэ обоодой фабрикын коллектив улаан бүландаа сугларжа, тус фабрикада үни удаан ажаллаһан Анастасия Петровна Гуляевае амаралтада үдэшэбэ. Нүхэр Гуляева энэдэ аяар 25

★ **«Хара сагаан хоёр».** Иимэ гаршагтай повесть Бурядай номой хэблэл һаяхан хэблэлһэ гаргаба. Повествын автор — үнэр зохёолшо Цыреңдоржо Дамдинжапов. Хэдэн бүлэгһөө бүридэһэн тус повесть дотор мүнөө үеын ажабайдал ялалан һонирхолтойгоор харуулагдана.

Халаахай

Хэлэ амыень таталсыт!

Хүнгэн хүлтэ, һүбэлгэн ухаатаа Тархай, танай досоо эмээлтэ хазаарта багтадагшье һаа, нэгэ иимэ ушарые тэсэхэгүй ёһотойт. Хайшан гээд хасарайтнай улайжа, һайн тээшэ һайханаар харадаг, бурууе юумэн тээшэ булангараа хёлойдог нюдэнэйтнай хурсадажа эхилхые тухайлжа байнаб. Баһа шүдөө шангаар зуухал байхат, харин нюдаргынтнай өөрөө бажуурдан байха, үгыень мэдэнэгүйб. (Мүнөө нюдаргаар зарга хээхэ болёо байна гүү).

Тархай, та хараалгажа үзөө һэн гүт? Бури муухай, аманда батташагүй хараалаар... Эхыншни һэн уралдаш хатаагүй, ши нюдөө хараагүй гүлгэнши гэжэ мэтээр хори гараад ябахадаа баһуулжа үзөө һэн гүт? Үзөө һаа...ай даа, ямараар хоро шаранатнай оёорһоо бусалаа, бурьялаа ааб? Хай даа, үзөөгүйт. Харин Мархай абагатнай баяд ноёдто яһалан баһуулһан, хараалай муухайгаар хараалгаһан байха. Хабаал үрөөл хоёрой сэнгые һайн мэдэхэшье һаа, тэрэ үедэ хайшан гэхэ бэлэй даа—хараалгаад абаа гээбы.

Харин мүнөө, хараалай мартагдажа байһан энэ сагта, хүнэй нэрэ хүндые доромжолһон үгэнүүдые ухаагаа төөреэгүй элүүр хүнэй аманһаа шагнажа байхань шанаргүйл! Тээд бидэ—Саяанай совхозой дурбэдэхи тоогто ажаллажа байһан хүдэлмэришэд, студентнэр сентябриин 28-най үдэшэ: «Шна хара нохой, зайла эндэһээ»,— гэхэ мэтын хараалай үгэнүүдые шагнаха баатай болообди.

Эдэ үгэнүүдэй эзэн гэхэдэ, эндэхи завхоз—Томиргонов Гомбо-Сэрэн гэжэ хүн. Ямаршье зэмэгүй аад, бидэнэй хэһэн ажалые ехээр, үлүү бэшэнэш гэжэ хардуулан, эдэ бүхы доромжолгые даажа абаха баатай болоошонь — тоогой ахалагша-машинист Д. Ш. гэдэг байшаба.

Гансаше тэрэнние хараагаа бэшэл... Ута хэлэнэйнь шабхуурай уймар амта үзэгшэд али олон байха. Арбаад жэлэй дээгүүр яагуур харгылһан, ноён тушаал бэдэрһэн Гомбо-Сэрэн харааха зуураа, өөрыгөө һайрхаадшье абаха юм. Тиимэ бэрхэ аад, хүнийе хараажа һургадаггүй, хэн заажа һургадаг юм гэжэ мүнөө болотор яажа ойлгохоо ябза гээшэб? Иимэ хараалша хүн хайшан гэжэ хүнүүдээр багтажа, хүдэлмэри ябуулхаа байһан юм аа—гайхалтай.

Али үлгэр соохидол ондоо юумэн хэлэ амыень эрьюулжэ, хэлээ гэнэень бууру тээшэнь хэлүүлнэ гү? Тиигээ һаа, Мархайн аша Тархай, аргалыт, ама хэлыень таталсыт!

Нохойтой үнэрилдэбэл хормойгүй,
Ноёдоор үнэрилдэбэл толгойгүй,—гэһэн урданай онһоон үгэ удхаараа буруу болоо гэжэ ойлгуулаад;
Хараасгай шубуун нажарай талыт,
Хараалша ноён үдэрэй талын,—гэһэн шэнэ үгэнүүдые шэхэндэнь шэбэныт!

Л. Тапхаев.

Өөрөө өөрыгөө хэһээбэ

★ ★

(Ёгто рассказ)

★ ★ ★

Хойгууртаа үндэр хададтай, хуша нарһааршье, алирһа мойһооршье баян ой тайгатай, баруулжа зүүлжэлшье малай бэлшээри элбэгтэй нютаг оршодог.

Ган гасуур желэй тохёолдоходо, эндэхи зоной тиигэтэрээ гэмшахэ гэмэрхэшье юумэнинь үгы — хадын һубаг ходол уһатай байдаг бшуу.

Энэ айлай булжуухан нэгэ булан соо тайрамал модон хашаа хорёонуудтай, хүрин шэрээр шэрдэгдэһэн һурөөтэй үндэр бартаатай, шанэ гэгшын модоор баригдаһан холбоо гэр магнайн харагдадаг. Тэрэ айлай газаа нохойн бардаастай буудүүн абяан үдэртөөш, һүниндөө шахадаггүй.

Энэ гэртэ табадахи, гурбадахи классуудта һурадаг хоёр тоомгүй хүбүүтэй шофер Санжаанай Гармын булэ ажа жаргажа һуудаг. Зоолоо золгодоожо, хубяараа холболдожо олохон һамганиинь колхозой ажалда мүртэй туһа хүргэхэшье бирадаггүй — халтаг гэхэдаал ямар нэгэн шалтаг билтагтай байдаг. Тиигэбэшье хото хорёо, огород мэргэдой худалдаа ябахадаа, ямаршье арые урдаа оруулхагүй байха.

Хашараг дахуулһан һайн үүлтэрэй үнеэ, өөхэндөө дарагдаһан тарган тобир хоёр гахай, душа гаран тахяа тэжээхэ гээшэ тиимэшье амар хэрэг бэшэ гээшэ ааб даа. Огородоо үдэртэ хоёр дахин уһалха, тоһо зөөхэйгөө бүлээхэ, тахяануудайнгаа үндэгэдые суглуулжа худалдаха, наймаанда шэнэ ад бараан ерэнэ аа гү гэжэ ходо магазин руу харайлха гээшэ юрэдөөл бэлэн хэрэг бэшэ даа.

Гармын һамган Долсооной дан булгүүншье бэшэ, һан туранхайшье бэшэ, юрал жиирэй бэетэй, зүгээр гар, хүлнүүдынь шандаһатай, бэеэ мушхан татажа огсомоор хатас-хотос алхалдаг маягтай. Одоол хоолой абяаниинь гэжэ даа — өөрын онсо уянгатай. Яаралгүйханһэр, зохидхоноор үгэеэ холбожо, амяа тататгүйгөөр, шулэһэгүй хуурай холойгоор ургэддаг янзатай юм.

Нэгэтэ үглөөгүүр гахайнуудаа эдеэлүүлхээ хүнигтэй бардаа барада, хорёо тээшэ ошожо ябатараа, улаан зээрдэ эрэ тахяань хоёр хүлөө жииргэд хэбтэбэ.

— Ай, хөөрхэймни, яахадаа гэнтэ үхэшөө гээшэб. Али наһаниинь энэ тухай болошоо юм гү,— гэжэ гэмшэжэ гайхаһан Долсооной тэрэнээ бөөмэйгэн үргэжэ, сарай доро орон гаһаэнь, ушаргүй ёолон-ёншоон болошоо байба.

Энээхэн үедэ Долсооной нюур шарайе харан һаа, гайхахал байгаат: ашаааниинь ангайхай, хэлэнэйнь тэгэлдэнхэй, нюдэниинь улхархай сооһоо гаргахаа байһандал бэлтэлдэнхэй, юун болооб гэхэдэ, душэ гаран тахяанудынь булта тарайлдашаһан хэбтээ ха юм.

Долсооной нэгэ заа амяа дараад, гүбэнэбэ:

— Газар дороһоо гараһан гай тодхор дайраба гү, али ямар нэгэн муу һанаатай, шабар доторой амитан хоро шара эдюулжа алаба гээшэ гү,—гэжэ гани галзуу болоһоор, хараалай урданай дайшан тобшоонюудые һэлбэн табиһаар, үнеехи ухааһан петухай үдэнүүдэйнь хиидэжэр хана руу шадэжархёод, гэртээ гүйжэ ороба.

Талаан болоходо, Гарма өөрөө гэртээ үгы байгаа. Энээхэн үедэ һамгатаяа тушаалдаад, халаг тэрэ хайсаржа ябаһан толгойнь бүришье ялгар болохол һэн ха. Хүбүүдынь үгы — үбһэндэ.

«Ядахын сагта нооһыеньшье үгтэхөө зөөри болохо юм байна» — гэжэ шиидэд, ханза хайрсагаа удалан, нэгэ хуушарһан подушкын гадар оложо һугабшалаад, газаашаа гараба. Үхэһэн тахяануудаа сараай доро суглуулаад, шангга шангаар нооһыень зулгааха оробо.

Тэрэ һүниндөө Долсооной үргэһэн нойрныешье хүрэжэ үгэбэгүй: нишэшэшье ядажа хэбтэнэ, тиишээшье эрьелдэжэ туршана, шортоо даа. Халта дуурд гэн гэхэдээ, тахяануудайнгаа тархи үлхэлдүүлэн зүүгээд зэреэд, һуха хараһан һэриншнэ.

Хэдыдшье, үүр сайжа эхилбэ. Хүршэ айлай эрэ тахяанууд ургэй хиралжа эхилһые соносохоо. «Зэй даа, мүртэй унтагдахаяа болёо хаш, эртэшье һаань үнеэгээ һаажархиха юм байна» — гэжэ шэбшээд, һүбээрэ тэрэ бошьтэлтэй бэрин, газаашаа гараба.

Үүдэй тайлаад гаран гэһэнь... Ай, бурхан зүт! Юун ада шудхарһын гэшээб?!

Хооһон хүнэгэнэй хэрэлсэ руутаа хангиран, нэшэлдэнэзэр доошоо мухариишаба. Долсооной харанхалан унашоо. Хэдэн саг соо хэбтээ юм бэ, бу мэдэнэ. Мэдээ ороод, ехэ болгоомжотойгоор нюдөө нээжэ харан гэһээнь, нооһо зулгаагдаһан зурбаахай улаан тахяануудынь хэшэхэ хашаа соогуураа гүйлдэжэ ябаба!

Ушар юуб гэхэдэ, энэ һамган тахяагаар архи нэрэдэг байһан аад, архиингаа үнэр хубилгахаяа алирһа хэһэн байгаа. Хэмыень үсэхөөжэ, архина ондоо амһартада юлүүзд, алирһаа газаа хаяшаажа хаяһан гэхэ. Тэрэниие тахяанууд тоншожо эдеэд, мэдээ табижархиндаа тарайлдан хэбтээ ха юм,—энэшние эзэнэр ойлгонгүй, тахяануудайнгаа нооһо зулгааажархёо.

Б. Аюшин.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной октябриин 9.

Хилын саанаһа

ООН-ой Генеральна Ассамблейн XVII сесси

НЬЮ-ЙОРК, октябриин 6. (ТАСС). ООН-ой Генеральна Ассамблейн октябриин 5-най үдэрэй заседанида БССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр К. В. Киселев дэлгэрэнгы үгэ хэлэбэ. Баруун гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд Советскэ Союзой гадаадын политикые буруугаар тодорхойлхо хүсэлтэй, уласхоорондын байдалай шахардуу болоһондо социалис оронууд гэмтэй гэжэ тэдэнэр харуулха һэдэлгэтэй. Энээндэнь К. В. Киселев харюу үгэбэ.

Колониальна оронуудта, бэеэ даанхай байдал олгохо түүхэтэ декларацие бодотоор бэелүүлүүлхэгүй гэжэ колониальна гүрэнүүд оролдого гаргана. Иигэжэ БССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр нүхэр Киселев тэндэ мэдүүлбэ.

Куба тушаа США эзэрхэг түримхэй политика бэелүүлнэ. Энэ политикань ехэ аюул хойшолонгуудтай байжа болохо гээд К. В. Киселев үргэлжэлүүлээ.

Бүгэдөөрөө, хүсэдөөр буу зэбсэг хураахын түлөө Советскэ Союзай эсэшэ сусашагүйгөөр оролдожо байһанние Белоруссин түлөөлэгшэ баримтануудаар тодорхойлбо.

Германиин асуудалые эбэй ёһоор, түргөөр шиидхэхэ шухала гэжэ нүхэр Киселев хэлэбэ. 650 миллион хүн зонтой Хитадай Арадай Республикын хуулита эрхэнүүдые ООН-доо дары һэргээхэ, Урда Корейһээ Американ сэрэгүүдые дары гаргаха хэрэгтэй гэжэ Белоруссин ССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр мэдүүлбэ.

Испаниин, Португалиин, ЮАР-ай колониальна политикые Тогын, Сьерра-Леоной түлөөлэгшэд буруушаагаа.

Коста-Рикын, Парагвайн делегадууд США-гай эзэрхэг түримхэй политикые дэмжэжэ, дэлхэйн баруун хубида «коммунистнууд нэбтэрэн орожо байна» гэжэ шашаба.

Чехословакиин Арадай Армиин һайндэр

ПРАГА, октябриин 6. (ТАСС). Чехословакиин Арадай Армиин һайндэртэй дашарамдуулан, ЧССР-эй национальна обороной министр эрмиин генерал Б. Ломский үсэгэлдэр Прагада уулзалга хэбэ. ЧТК агентствын мэдээсэһээр, парти, правительствын түлөөлэгшэд, генералнууд, офицернууд, солдадууд, олониитын түлөөлэгшэд, дипломатическа корпусой, сэдхүүлшэд атташейн худэлмэрилэгшэд энэ уулзалгада байба.

Монгол—совет хани барисаанай һара эхилбэ

УЛААН-БААТАР, октябриин 6. (ТАСС). Монгол-совет хани барисаанай һарын эхилһэнтэй дашарамдуулан, Улаан-Баатарай партийна, гүрэнэй, ниитын организацинуудай, ажалшадай түлөөлэгшэдэй баяр ёһолой суглаан мүнөөдэр эндэ болобо. Монголой арадай-революционно партиин Түб Хороон нэгэдэхи секретарь, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал толгойлогшотой парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд тэндэ байгаа.

Монгол-совет хани барисаанай бүлгэмэй түбэй Соведэй түрүүлэгшэ Л. Цэнд суглаае нээгээ. Марксизм-ленинизмын, пролетарска интернационализмын гол гуримууд дээрэ МНР-эй, Советскэ Союзай арадуудай хани барисаан үндэһэлэнхэй гэжэ Л. Цэнд тэмдэглэбэ.

Чили Кубатай худалдаа наймаа эрхилһээр

ГАВАНА, октябриин 6. (ТАСС). «Чили Куба хоёрой хоорондохи худалдаа наймаанай мүнөөнэй харилсаанууд хубилгагдахагүй» гэжэ Чилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Карлос Мартинес Сотомайор мэдүүлбэ. Чилиин правительство хэнһээшье дулдыдахагүй гадаадын политика ябуулна. США-гай гүрэнэй департаментын зарлаһан Американ гүрэнүүдэй организациин гэшүүн-оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөндэ Чили Куба хоёрой хоорондохи худалдаа наймаанай харилсаануудые хэрэгсэхэ зүбшэгдөөгүй гэжэ Чилиин гадаадын хэрэгүүдэй министр тэмдэглээ.

Ядерна зэбсэг дахин туршагдаа

ВАШИНГТОН, октябриин 6. (ТАСС). Невада штадай туршалгын полигондо газар доро эгээ ехэ хүсэтэй ядерна зэбсэг туршагдаба. Иигэжэ атомой хүсые хэрэглэхэ комисси үсэгэлдэр мэдээсэбэ. Энэнь 53-дахи туршалгань болоно.

Демократическа хүсэнүүдэй эб хамта байхын түлөө

ПАРИЖ, октябриин 6. (ТАСС). Францын коммунис партиин Центральна Комитедэй пленум Иври гэдэг Парижай заха газарта үсэгэлдэр хүдэлмэрээ дүүргэбэ. «Референдумэй урда тэ бэелүүлэгдэжэ байһан хэмжээнүүд болон демократиин түлөө тэмсэл» гэһэн элидхэлые Францын коммунис партиин ЦК-гай гэшүүн Ролан Леруа хэбэ. Тиигээд энэ асуудалаар пленумдэ хабаадагшад арад зонойо зорюулагдаһан тусхай хандалга баталан абаба.

Манай Эхэ орондо плебисцит ехэ аюул тохёолдуулжа болохо гэжэ хандалга соонь тэмдэглэгдэнэ.

Энэ плебисцидые Францын хүн зон буруушаана. Национальна суглаанай олонхи энэнние буруушааһан байна. Гадна демократическа хүсэнүүд, гүрэнэй Совет, конституционно Комитет, Республикын президент урдань байһан хүнүүд, сенадай түрүүлэгшэ энэ плебисцидые буруушаана.

Тиибэшье де Голль конституциин гуримуудые хазагайруулха хэмжээгээ бэелүүлхэ хүсэлтэй. Демократиин һүүлшын үлэгдэлнүүдые һалгаахын, һунгагдадаг органуудай үүргые үгы болгохын, дайн байлдаа үүсхэхэ хархис политикаяа бэелүүлхын түлөө энэ хэмжээ бэелүүлхые де Голль зэргэжэ гээд хандалга соонь заагдана.

Конституциин гуримуудта эсэргүү хэмжээнүүдээ бэелүүлхын түлөө правительство эльдэб аашануудые гаргана. Иигэжэ засаг түрые нэгэ хүнэй гарта дамжуулан үгэхэ зорилго табигдана.

Францын конституциин гол гуримуудые хубилгаха һэдэлгэе арад зон буруушааха ёһотой гээд хандалга соонь хэлэгдэнэ. Демократическа организацинуудай эб хамта тэмсэжэ байһанда бүхы республиканецууд баярлана. Бүгэдөөрөө эб хамта тэмсээ һаа, засаг түрын нэгэ хүнэй гарта орохо аюулһаа Францие абаржа болохо. Ёһотой демократиие хамгаалһан ямаршье үүсхэлые коммунистнууд дэмжэхэ гэжэ хандалга соонь заагдана.

Аяншалга ашатай туһатай байба

ВАШИНГТОН, октябриин 6. (ТАСС). «Манай оронуудай хоорондо харилсаа холбоо үргэдхэхэ, бэхижүүлхэ Американ арадай ехэ хүсэлтэй байһандань энэ үдэ дахин итгэбэди» гэжэ СССР-эй хүдөө ажахын министр К. Г. Пысин хэлэлэй национальна клубта үнгэргэгдэһэн сайлалга дээрэ мэдүүлбэ.

К. Г. Пысин толгойлогшотой Советскэ Союзай хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй делегаци Холбоото Штадууд соогуур аяншалгаяа дүүргэжэ ябана. Висконсин, Айова, Канзас, Небраска, Хойто Дакота, Монтана, Калифорни штадуудай научно-шэнжэлхы эмхи зургаануудтай, фермернүүдэй ажахынуудтай танилсаа.

Холбоото Штадуудай эрдэмтэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, фермернүүд маанадые хаа хаанагүй үнэнхэ зүрхэнһөө угтаа. Делегациин амжалтатай һайндар ябахын түлөө оролдого гаргаа гэжэ К. Г. Пысин тэмдэглэбэ.

СССР-эй хүдөө ажахын мэргэжэлтэд Холбоото Штадуудта олон һонирхолтой зүйлнүүдые хараа. Тиигээд ашатай һайн согсоолонгуудые өөһэдөө хэхэбди гэжэ К. Г. Пысин хэлэбэ.

Советскэ Союзай хүдөө ажахы тухай журналистнуудай олон асуудалнуудые һурэн. К. Г. Пысин эдэ асуудалнуудтань дэлгэрэнгыгээр харюусаба.

Францын национальна суглаанай шиидхэбэри

ПАРИЖ, октябриин 5. (ТАСС). Правительствада этигэнэгүйбди гэһэн резолюци тухай үгэ хэлэлгэн Парижай хүн зоной үргэлжэ бодожо байха үедэ Национальна суглаанда дүүргэбэ.

Тиигэжэ правительствада этигэнэгүйбди гэһэн резолюциин түлөө 280 хүн дуугаа үгэбэ. Конституциин гуримай ёһоор, бүхыдөө 241 хүнэй дуугаа үгөө һаань, энэ асуудал шиидхэгдэхэ байгаа. Коммунистнууд, социалистнууд, радикалнууд, МРП-гэй (арадай-республиканска хүдэлөөн) партиин гэшүүд, «дулдыдадагүйшүүл», ЮНР гэдэг хүтэлбэрилхы партиин хэды гэшүүд правительствада этигэнэгүйбди гэһэн резолюциин түлөө дуугаа үгөө бшуу.

Конституциин гуримудай ёһоор, премьер-министр Помпиду өөрыгөө кабинедэй тушааһаа бууһан тухай де Голльдо мэдүүлгэ бариха ушартай.

Иигэжэ Национальна суглаан генерал де Голлиин дурадхаһан демократиин харша конституциин реформын проектые буруушаагаа.

Һүүлэй дүрбэн жэлэй турша Францида түрүүшынхеэ иимэ бэрхэшээл тохёолдобо. Конституциин гуримуудай ёһоор, Помпиду түрүүшэ тушаалһаа бууха ябадалые де Голль зүбшөөгөөд, правительство бүридхэхыень ондоо хүндэ дурадхаха, үгышье һаа, премьер-министрээ, парламентын хоёр палатын түрүүлэгшэнэртэй зүбшэлдөөд, Национальна суглаае тарааха ушартай юм. Нютагай политическа шэнжээчэдэй һанаашаар, де Голль Национальна суглаае тараахаа шиидээ. Тиигээд Национальна суглаае тарааһанай һүүлээр хори гү, али душэ хоноод парламентын һунгалта үнгэргэгдэхэ болоно.

Алжирай Арадай Демократическа Республикые ООН-ой гэшүүн болгохо резолюци нэгэн дуугаар баталагдаа

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). ООН-ой штаб-байрада октябриин 5-да Аюулгүй байдалай Соведэй ээлжээтэ заседани...

Алжирай Арадай Демократическа Республикын ... гэшүүн болгохо тухай проектые арбан ... оруулан юм. Тэндэ шээр һууһан СССР-эй ... П. Д. Морозов энэ ... табиһан энэ резолюци нэгэн ... баталагдаа.

Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэриие зал соо хүн зон нэрьемэ ... жа угтаба.

Помпиду гэ... правитель... тушаалһаа...

ПАРИЖ, (ТАСС). Франциин министр Помпиду ... өөрыгөө Республик... денттэй уулзажа, ... вын тушаалһаа бу... мэдүүлгэ барюулба... дэ, правительствад... байһан тухайгаа Н... суглаан резолюци... бшуу.

+++

Канадын гад... хэрэгүүдэй ми... мэдүүлга

ПАРИЖ, (ТАСС). «Ниитын ... Англиин орожо, ... Британиин нэгэдэ... болоо һаань, Канад... ло Штадуудай дахи... доо магад гэжэ ... даадын хэрэгүүдэй ... Говард Грин мэдүү... пресс агентствын ... дентын Оттавагай ... һэн, обшинануудай ... Грин иигэжэ мэдү...

—•—

Американ ... туршалгану... хойшолон...

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). Июлиин ... һэн ядерна турш... болоһон радиацин... соогуур «Сигма-... замбуулин дайдын... раа һаань, космо... Ширра хосорхо бэ... Американ агаарай... сэнүүдэй эрдэмтэ... подполковник Ал... ковски мэдүүлбэ. 5-да Вашингтондо ... һэн пресс-конфер... иигэжэ хэлэнэн н...

—+—

Хорото аша... гаргагда...

БАРУУН БЕРЛ... риин 6. (ТАСС). ... линэй хэтэрмэ... ГДР-эй хилэ ... аашануудые гар... байна. Үсэгэлдэр ... Плац шадархи Г... дэрэ барилгану... зорилгоор тэнэр... Баруун Берлин... хид хорото аша ... дэмжэнэ.

Редактор Ц. Ц. Ш...

Гидрометбюрогой мэдээсэһээр

Гидрометбюрогой мэдээсэһээр, мүнөөдэр республика дотороо үүлэтэйшэг байха, бага зэргэ шиигэр нойтон орохо. Баруун хойноһоо һулахаанаар һалхин. Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 0—2 градус хүйтэн, үдэртөө 6—8 градус дулаан болохоор байгаадна.

Октябриин 10-11-нэй үдэрнүүдтэ үүлэтэйшэг байха, шиигэр нойтон орохо.

Манай адрес, телефон...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина ... ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. редакт... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и ... —24-74, сельского хозяйства и советского строитель... промышленности, транспорта, информации—35-14, ... литературы и искусства—34-05, писем и рабсель... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалт... Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ... Бурятской АССР.

Н00577. Зак. №